

TÖÖLISKOJA TEATAJA

TÖÖLISVANEMATE JA NÕUKOGUDE HÄÄLEKANDJA

Oktoober 1938

Nr. 10

2. AASTAKAIK

SISU: 1. Joh. Kurvits: Päevaülesandeid. 2. L. Metslang: Töötülide lahendamise seaduse muutmisest. 3. V. U.: Ratsionaliseerimine. 4. L. Johanson: Töölisvanemad ja töölisnõukogud tuleb valida. 5. L. Konga: Administratsiooni ja tööliskonna suhted. 6. I. R.: Märkmeid töölisvanema valimiste läbiviimiseks. 7. O. M.: Olukord käitis juunist—augustini. 8. A. Renning: Majanduslik ringvaade. 9. Ülevaade Tööliskoja tegevusest. 10. Ühistegevusnrk. 11. Käitiste elu. 12. Mitmesugust. 13. I. Rebane: Nõuandenurk.

Ühistegevusekursioonist osavõtjad Põltsamaal ETK aias

Vahetus Tööliskoja peasekretäri kohal

10. septembril s. a. nimetati Tööliskoja senine peasekretär I. Rebane õiguskantsleri nõunikuks. Õiguskantsleri ülesandeks on riigi- ja muude avalikõiguslike asutuste tegevuse õigusa seaduspärasuse järele valvamine.

Õiguskantsleri amet on nähtud ette põhiseaduses. Uuel kõrgel ametikohal on I. Rebasel võimalusi ka tööliste õiguste kaitsmiseks.

I. Rebane töötas Tööliskoja peasekretärina koja loomisest 1936. a. saadik. Tema õlgadel lasus suurel määral Tööliskoja formeerimine ja selle tegevuse väljaarendamine. Nende ülesannetega on I. Rebane hästi toime tulnud, ära teenides koja liikmete ja laiaade hulkade poolehoidu. I. Rebase nimetamine uuele kohale on kahtlemata suureks tunnustuseks ka Tööliskojale. Ka uuel kohal jätkab I. Rebane kaastööd meie ajakirjale ja säilitab kontakti Tööliskoja tegevusega.

Tööliskoja uueks peasekretäriks valis koja juhatus Riigivolikogu liikme Lui Metslang'i, kes on töölisliikumises juba pikemat aega tuntud kaju. L. Metslangil on teeneid mitte ainult Tööliskoja praeguse koosseisu kujundamises, vaid ta on pidevalt osa võtnud Tööliskoja senisest tegevusest, olles meie ajakirja kaastöeline ja koja sotsiaalpoliitilise toimkonna liige. Oma kooli töölisliikumises sai L. Metslang omaaegse E. Töölisühingute Keskliidu sekretärina.

Lui Metslang

Lui Metslang on sündinud 17. oktoobril 1906. a. Tartumaal ja lõpetas Tallinnas gümnaasiumi. 1931. a. valiti Eestimaa Töölisühingute Keskliidu sekretäriks, millisel kohal töötas kuni 1936. a. sügiseni. Samal ajal oli Metslang „Tööliste Hääle“ toimetajaks. 1936. a. Eesti tööliste esindaja rahvusvahelisel töökonverentsil. Ta on korduvalt osa võtnud rahvusvahelistest tööliskongressidest ja õppis 1932. a. Soome töölisakadeemias kutseühingulisi küsimusi. Metslang on ajakirjanduses avaldanud kirjutusi töölisküsimuste kohta.

1938. a. valiti Riigivolikogu liikmeks Tallinnast Kopli ringkonnast.

Tööliskoja töölisvanemate instruktoriks

valiti alates 1. okt. s. a. end. a.-s. Lutheri töölisnõukogu esimees Robert Koppelman n.

Instruktori ülesandeks jääb eriti: töölisvanematele juhtnõuroid andmine, töölisvanemate valimisi korraldada aitamine, kõnelemine kättise koosolekuil jne.

Robert Koppelman,

sündinud 1. oktoobril 1896. aastal Alavere valdas „Pikva“ mõisa aidamehe pojana. Hariduse saanud Voose valla ja Märjamaa vene koolis. Kooli lõpetanud, pidi hakkama 14-aastaselt ise endale ülalpidamist otsima, sest oli 1½-aastane, kui isa suri, ja emal oli peale tema toita veel 3 last. 1913. a. astus „Volta“ vabrikusse õpipõisiks, kus töötas kuni vabriku evakuermiseni. Siirdus 1917. aastal Venemaale, kus töötas Kolpino linna lähedal vendade Trumide lauavabrikuis masinistina kuni 1919. aastani, kust läks masinistiks riigi uute raudteede ehitustele, töötades mitmes kubermangus kuni 1921. aastani, millal viidi üle Moskva raudteevalitsuse peakontori, raudteede materjalide muretsemise tööle. 1922. a. Eestisse tulles töötas „Tselluloosis“, „Makarovi“ ja „Tapa“ lauavabrikuis ja sadamas „Skandinaavia“ kontrollkontoris kontrolöörina. 1926. aastast alates töötas A.-S. A. M. Lutheri käitises, kus teda 13 kord järgemööda on valitud töölisvanemaks; kaua aastaid olnud töölisnõukogu esimeheks. Vallandati töölisnõukogu esimehena A.-S. A. M. Lutherist 1938. a. märtsis.

Töölisliikumisest ametiühingu tegelasena osa võtnud 1914. aastast peale.

Tallinna Ühishaigekassa juhatuses olnud 5 aastat, sellest 2 aastat esimehe abi.

1936. a. sügisel valiti Tööliskotta. Oli Tööliskoja revisjonikomisjoni ja töölisvanemate toimkonna esimees, sotsiaalpoliitilise toimkonna abiesimees.

1. okt. k. a. alates koja töölisvanemate instruktor.

Tööliskoja Teataja

Tööliskoja häälekanaja

OKTOOBER 1938

Nr. 10

II aastakaik

Tellimishind: aastas . . Kr. 1.50 1/2 aastas. „ —.75 1/4 „ . „ —.40 Üksiknumber 15 s.	Ilmub kord kuus, vähimalt 24 lhk. suurus. Tegev toimetaja koja peasekretir Lui Metslang. Toimetus ja talitus: Tallinnas, Toompst. 17a—13, telefon 470-36. Toimetaja kõnetunnid äripäeviti, välja arvatud laupäev, kella 5—7 õhtul.	Kuulutuste hind: lehek. . Kr. 30.— 1/2 lehek. „ 15.— 1/4 „ . „ 8.— 1/8 „ . „ 5.—
--	---	---

Päevaülesandeid

Tööliskoja esimees Joh. Kurvits

Tööliskoja tegevuses kahe möödnud aasta jooksul on välja kujunenud teatud kindel töö süsteem, teatud programmilised ja taktikalised seisukohad. See väljakujunenud süsteem on osutunud küllalt viljakaks ja seepärast on põhjust seda jätkata ja veelgi enam välja arendada.

Tööliskoja töö ja tegevus on seni liikunud oluliselt kahes suunas — sotsiaalpoliitilisel ja töölisvanemate organisatsioonilisel alal.

Alanud hooajal on pooleli rida sotsiaalpoliitilisi küsimusi, mille lõplikuks lahendamiseks tuleb jätkata pingutusi. Teiselt poolt rida sotsiaalpoliitilisi küsimusi ootab alles tulipunkti nihutamist.

Lähemaks ülesandeks sotsiaalpoliitilisel alal on praegu töötülide lahendamise seaduse muutmise saavutamise. Selle küsimuse juures oleme varem pikemalt peatunud. Siinkohal tahame ära märkida, et see algatus ikka suuremal määral, sedamööda kuidas töölisasutused ja tööliskonnategelased sellesse süvenevad, pooldamist ja toetust leiab.

Ikka suuremal arvul kutseühingud ja käitiste üldkogude koosolekud avaldavad sellele algatusele oma pooldavat suhtumist. Jääb üle kõik need seisukohad ühendada ja rakendada kooskõlastatud pingutuseks tulemuste saavutamiseks. Siinkohal tahaksin ainult lühidalt peatuda asja taktikalise külje juures.

Nii enne kui ka pärast käesoleva muutmissetepaneku esitamist asume seisukohal, et sundvahendus ja praegune töötülide lahendamise kord tuleb asendada vaba vahendusega, tööandjate ja töövõtjate organisatsioonide läbirääkimistega ja streigivabadusega, mille abil oleks võimalik sundida tööandjaid kollektiivlepingute sõlmimisele, kui läbirääkimised tulemusteta katkevad. Kuid nähtavasti antud olukorras, kuigi tuleb püüda selle lõppeesmärgi poole, on reaalsem ja tulemusrikkam teine tee. See teine tee seisab rahuldumises käesoleva lõppeesmärgi poole püüdmises osavõitusega, samm-sammuliste positsioonide vallutamisega. Sellele vastavalt oleme esitanud ettepanekuid küsimuse osaliseks lahendamiseks ja osaliseks parandamiseks. Oleme püüdnud ümber kujundada sundvahendusliku süsteemi üksikuid talasid, sellesse istutada vabavahenduse elemente, et siis, kui aeg on küps üles tõsta praeguse süsteemi kõrvaldamise küsimust, ei laseks tulemused enast liialt kaua oodata ja ülesanne, mille lahendamisele tuleb asuda, ei tunduks võimatuks ja lootusetuna.

Sellest seisukohast tuleb hinnata kutseühingute taassisselülimist töötülide lahendamisele, kollektiivlepingute sõlmimiseks lähtekohtade loomist ja palgaolude ületööstusharuliseks kujundamiseks võimaluste andmist. Siit on ainult samm edasi vabale vahendusele, kuigi seda sammu ei saa astuda pingutusega.

Jälle kord on ilmnenud, et sellele algatusele vastuseisjad teevad opositsiooni opositsiooni enda pärast, põhimõttel: mis pole nende algatatud, on halb. Asjaolud aga tõendavad, et seesugune opositsioon ei leia enam usku mist, eesti tööliskond on hakanud iseisvalt mõtlema ja teab, millised vahendid tuleb võtta tarvitusele tema olukorra parandamiseks. Eesti tööliskond on õppinud küsimusi hindama oma huvide seisukohast ja läheb ükskõikselt mööda küsimusest, kas tema huvid ühtuvad kõrvaliste isikute omadega või mitte.

Näib, et võitlus töötülide lahendamise seaduse muutmiseks selles või teises ulatuses ka tulemusi annab. Selle üle võime aina rõõmustada.

Teiseks küsimuseks, mis on pooleli sotsiaalpoliitilisel alal, on väärratsionaliseerimise pidurdamine. Ka siin oleme korduvalt esinenud oma seisukohtadega, oleme neid kaitsnud tööliskondades ja riigivõimues. Lühidalt kokku võttes: lõpp ratsionaliseerimisele, mis alla kisub tööliste elatustaset, mis ohustab rahva tervist, suurendab väljakurnamist ja tööpuudust! Lõpp värava taha ratsionaliseerimisele ja high väljaratsionaliseerimisele!

Ka selles küsimuses ei ole tööliste pingutused olnud tulemusteta. Balti Puuvilla tööliskogu ja Tööliskoja poolt astunud ühised sammud sundisid riigivõimu vahelesegamise tõttu käitise juhatus oluliselt loobuma oma väärratsionaliseerimise kavast. See võit ei ole kerge ega tühine, aga ta sisendab lootust ja tõendab, et kunagi ei maksa käega heita, enne kui on saavutatud soovitud tulemused.

Edasi — sotsiaalpoliitilisel alal vajab tööliste korteriküsimus kiiret lahendamisele võtmist. Ka selle küsimusega oleme pidanud korduvalt tegelema ja ka siin võime teatud tulemustele osutada. Mitte ainult et küsimuse vastu on hakatud tundma huvi, on ka välja töötatud kavad, mis on aluseks küsimuse edaspidisele lahendamisele. Majandusministeeriumis on asutud pooldavale seisukohale tööliskorterite ehitamiseks järgmise kava kohaselt: 10% kuludest kannab tööline, 20% an-

nab riik ja 20% intressita laenu annab tööandja, kuna 50% saadakse pangalaenuna. Tallinna linnal on valminud oma kavad tööliskorterite kriisi pehendamiseks. Tööliskorterite ühingute mõte on hakanud liikuma. Kõigele lisaks aga peab tulema riikliku ehituspoliitika üldine suunamine nõnda, et see ka otseselt ergutaks odavate väikekorterite ehitamist.

Seega on selleski küsimuses olemas lähtekohad edaspidiseks tegevuseks. Lähtekohad, mis annavad tõenäoliselt soovitud tulemusi. Aga siingi ei tohi heituda asjade võib-olla pikaldasest käigust, miski ei lange iseenesest sülele.

Töölisanemate tööorganisatsiooniline külg on käesoleval sügisel võetud esmakordselt tõsisele ja järjekindlale viljeldamisele. See on töö, mis seni on üldse olnud tegemata, töö, mille järele on tungiv vajadus. Käitiste tööliste usaldusmehed — töölisanemad —, kes tööliskondade raskusi kannavad oma õlgadel, kes hoiaavad sirgena tööliskondade selgroogu ja töötavad tööliskonnas peituvate jõutagavarade avamiseks ja ühendamiseks, on õigustatud nõudma, et nende asju aetaks täie tõsiduse ja järjekindlusega. Tõsiste töömeeste asjad on liig tähtsad selleks, et neist ükskõikselt mööduda ja töölisanemad almutada kõrvaliste hooldajate tahtele. See töölisanema enesetunne ja iseteadvus, mis on enese ajanud püsti, nõuab, et seda tunnustataks ja et töölisanema asjadesse ei segataks tühjaltp kõlavaid lööklauseid ja kõrvalisi huvisid. Töölisanemad on õigustatud nõudma, et neid ei alahinnataks, nagu see teatud pool sünnib, vaid et nende tegevuse organisatsioonilist elu lastaks vabalt areneda ja seda toetataks. Ei või olla lubatav, et värsked noormehed tööliskondadele lööksid laia kämbлага: mis on töölisanemad meieta! Töölisanemad ei vaja tühja lõpimist, vaid nad tahavad, et tööliskondade liikumine saaks sisukamaks ja tõsiseks ja areneks tegelike töömeeste kantuna edasi.

Töölisanemate organisatsioonilise külje lahendamisele on Tööliskoda juba asunud. Eeltööd selleks, et viia ellu töölisanemate fond, on

tehtud. Enamus töölisanematest ja töölisnõukogudest tervitas soojalt seda algatust kui esimest sammu töölisanematele kindlusetunde loomiseks ja töölisanemate organisatsiooniliseks haaramiseks. Muidugi, nagu ikka, leidis ka nüüd isikuid, kes töölisanemate asjale vastu seisavad, kartes, et nende nisu närtsima lööb, kui töölisanemad oma asja tõsiselt käsile võtavad, aga töölisanemate seisukohad selles küsimuses on nii kategoorilised, et Tööliskoda kõige lähemas tulevikus, arvestades töölisanemate parandusettepanekuid, peab viima ellu töölisanemate fondi.

Töölisanemate haridustöö on alates käesolevast sügisest seatud kindlale alusele. Tallinnas toimuvad juba pikaajalised kursused töölisanematele, mille eesmärgiks on anda praktilisi oskusi ja näpunäiteid töölisanematele nende tegevuses. Algasid samasugused, kuigi lühendatud kavaga, kursused Tartus ja on ette nähtud kursused ka Narvas, Viljandis, Pärnus ja kaevandustes. Äsja ilmus trükitist Tööliskoja väljaandel „Töölisanema ja kutseühinglase käsiraamat“, mille järele oli tungiv vajadus ja mille levik on seni olnud elav. Lõppeks osutus tarviliseks Tööliskoja poolt töölisanemate asjade ajamiseks eritööjõu — töölisanemate instruktori — palkamine, kelle ülesandeks jääb sidemepidamine töölisanematega, nende instrueerimine, abistamine jne. Töölisanemate instruktoriks palgati töölisanematele hästituntud ja elupõline töölisanem R. Koppelman, kelle ebaõiglane vallandamine on töölistele hästi teada. Tööliskoja esindused töölisanemate kohapealsete organidena on hakanud tegevust arendama. Tartus esindus töötab innukalt, Narvas on tehtud asutamise otsus, Viljandis on moodustatud eraalgatuslikult töölisanemate komitee. Uute töölisanemate ja töölisnõukogude valimine Tööliskoja kaastoimel toimub pidevalt.

Ühistegeline töö tööliste seas on arenemas. Ühistegeline mõte ja ühistegeline selgitustöö levib pidevalt. Kord-korralt enam ja enam avaldub ka tööliste tahe ühistegevuse suunamisel.

Kutseühinguline töö on niikomas normaalsetele radadele. Üleminekuajal hakkab siingi jõudma lõpule. Areneb ja kasvab ka kutseühingute kontakt Tööliskojaga.

Erilist tähelepanu tuleb lähemas tulevikus osutada noortööliste küsimusele. Noortööliste seas on, kahjuks, palju mõtteviisi, mis alahindab füüsilist tööd. Näib nagu häbenetaks kuuluvust töölisperre ja oodatakse ning loodetakse, et varem või hiljem võitakse siirduda mõnele teisele alale. Noortööliste keskel kohtab tihti mõtteviisi, et töölisliikumise küsimused neile ei lähe korda, sest et nad on nagu juhuslikult sattunud tööliseks. Noortööliste küsimus on aga küllalt tähtis küsimus, et sellele osutada tähelepanu, sest noortöölistest ja nende edaspidisest kujunemisest oleneb otsustaval määral töölisliikumise tulevik. Siin on töölisanemail täita eriline ülesanne. Tuleb näidata noortöölistele, et nad ei ole juhuslikult töölisad, vaid et see on selle maailma paratamatu seadus. Tuleb näidata, et füüsiline töö on aus ja väärtuslik tegevus ja tihti palju paremini tasutav ala kui näiteks kantselei- või kontoritöö. Tööliste olukorra jätkuv parandamine aga on nende endi teha. Küsimus ise on seda väärt, et seda töölisingides lähemale arutlusele võetaks. Kuidas tõmmata noortöölisti töölisliikumisse, kuidas muuta neid töölisperre iseteadvaiks ja tugeva selgrooga liikmeiks?

Näeme, et tööliste asjal on olnud edu. Väljavaated tulevikku on paremad kui möödunud aastal. See kohustab veel enam pingutama ja töötama. Muidugi, aasta-paariga ei saa mägesid nihutada. Iga väike võit käitiseski nõuab määratud pingutusi, palju suuremaid pingutusi eeldab iga ülemaaline aktsioon. Neid pingutusi ei saa pidada paljudeks, sest eesmärk on selleks küllalt kõrge ja meelitav. Eesmärgiks meie võitluses on ka töölisele sotsiaalse õiguse, ühiskondliku ja riikliku lugupidamise võitmine, vaba inimese väärikuse ja arvestamise saavutamine. Majandus toetub töölisele, aga ta peab ka töölise elusoontesse juhtima küllaldaselt elustavat ja toitvat mahla.

Töötülide lahendamise seaduse muutmisest

L. Metslang

Töötülide lahendamise seaduse muutmiseks Tööliskoda töölisanemate ja kutseühingute kaastoimel on algatanud ettepaneku. Selle järgi töötülide puhul töölisi esindaks vastav kutseühing ja komisjon võib kuulutada teatud töötingimused sunduslikuks terve tööstusharu või selle osa kohta, kui selle vastu ei hääleta komisjonis Kaubandus-tööstuskoja ega Tööliskoja esindajad.

Sellega meie ettepanek ei taotle kehtiva sundvahendusliku süsteemi muutmist, vaid selle kujundamist tööliliste vähegi vastuvõetavamaks, et organiseeritud töölised saaksid mõjukamalt esineda palgaolude parandamiseks.

Vabavahendusliku süsteemi kättevõitmine nõuab avaramaid üldolukordi ja tööliliste jõudude suuremat arengut. Tööliskoja poolt algatatud ettepanekuga likvideeritakse vaid sundsüsteemi mõned teravad nurgad, mille toimed on olnud äärmiselt valusad tööliliste palgavõitlusele. Selle ettepaneku esitamise ega ei loobuta tööliliste põlisest nõudmisest: töölilistel olgu täieline palgavõitluse vabadus, mille eest on võidelnud ja võitleb edasi ka Tööliskoda.

Tööõiguse arengut jälgides võib märgata, et reforme teostatakse sageli kord-korralt. Kuigi tahetakse näha suuremat edu, tuleb vahetevahel edasi minna lühikeste sammudega ja liikuda vähema vastupanu suunas.

Näitena võiks tuua Skandinaavia kutseühingute seisukohad tööaja lühendamises. Üldiselt nõuti 40-tunnist töönädalat. Mõneski tööstusharus aga võideldi selle üldreformi taotluse kõrval 44-tunnilise töönädala eest, kuna oli väljavaateid selle kättevõitmiseks. 40-tunnise töönädala põhimõtte ei ole seal seeläbi midagi kaotanud.

Kui meie Tööliskoja algatuse puhul tõstame üles küsimuse, kas see viib meid palgavõitluse vabaduse põhimõttele ligemale või sellest kaugemale, siis ei saa olla siin mingit kahtlust, et koja ettepaneku elluviimise puhul muutub kehtiv töötülide lahendamise kord painduvamaks ja selle korra raamidesse viime sisse tööliliste koondatud organisatsioonilisi jõude, milline asjaolu võimaldab tööliliste kutseühingutele uut arengut, mis on suure ühiskondliku tähtsusega, mis kindlustab tööliliste võitlust parema olukorra eest.

On avaldatud ka kahtlusi Tööliskoja ettepaneku selle osa kohta, milles nõutakse komisjoni sundotsuse ületööstusharuliseks kuulutamist. Tuuakse esile kartusi, et seeläbi paremad palgad langevad alammäärade või keskmiste tasemele.

Selle küsimuse juures peab meil eelkõige selge olema uusaegne kutseühinguline palga-

võitluse taktika, samuti selge konkreetne ettekujutus palgaolude korraldamise üksikasjadest.

Kaasajal tugevad kutseühingud nõuavad töötingimuste normeerimist kutseühingute ja tööandjate või nende organisatsioonide vaheliste kollektiivlepingutega üle terve tööstusharu. Kollektiivlepinguga määratakse teatud tööstusharus palgade minimaalnormid kindlaks. Sedasama taotleb ka koda oma ettepanekus. Vabavahendusliku süsteemis sõlmitakse see poolte vahel riigivõimu sunduseta, sundvahenduslikus süsteemis võidakse see sunduslikuks kuulutada komisjoni poolt. Loomulikult vabavahenduslik süsteem on töölilistele kasulikum, kuid teatud minimaalnormid kujunevad ühe või teise süsteemi raamides. Kui näiteks vabavahenduse põhimõtte alusel sõlmitakse poolte vahel leping tööpalkade normeerimiseks terve tööstusharu kohta, siis ei määrata alammääradeks tööstusharu kõrgemaid palku, vaid alammääradeks kujunevad kõrgemaks „kohendatud“ endised madalamad palgad. Tegelik näitena võiks esitada trükitööstuse kohta sõlmitud kokkulepet, mis saavutati kutseühingu ja töösturite vahel. Ja ei ole kuulda olnud, et trükkikojad oleksid hakanud kõrgemaid palku „alla rullima“ alammäärade poole, vaid, hoopis vastupidiselt, koos madalamate palkadega on teatud määral tõusnud ka kõrgemad palgad, sest ülesannete jaotus on kujunenud palgaredeli ja see jääb püsima.

Tuleb veel silmas pidada seda, et ületööstusharulisel palku normides, mistahes süsteemi juures, kutseühingud ei taotle mitte üldisõnalisi ja ebamääraseid kokkuleppeid ja alammäärasid, vaid üksikasjalisi tariife ja hinnakirju, nagu seda näiteks on saavutanud trükitöölised, kullasepad, ahjutöölised, rätsepad, kingsepad j. t. Eestis ja tekstiiltöölised, metallitöölised, kaevandustöölised, põllutöölised Skandinaavia riikides.

Kui meil töötülide lahendamise komisjon on piirdunud üldiste otsuste tegemisega, siis ei tähenda see veel seda, et selle juure tuleb jääda. Tegelik elu ongi juba näidanud, et komisjon peab oskama palgaolude korraldamisel üksikasju normeerida, vastasel juhul tekib liigseid arusaamatusi.

Kui Tööliskoja ettepaneku kohaselt Töötülide lahendamise seadust muudetakse, tuleb kõigil kutseühingutel täie jõuga asuda palgaolude korraldamise üksikasjade juure. Selleks tuleb teha aegsasti ettevalmistusi sellekohase selgitustööga.

Töölisanemate osatähtsus sel puhul tõuseks veelgi, neil tuleb ühtlustada kutseühingute kaastoimel oma käitise seisukohad teiste käitiste töölilistega. See kõik toob juure uusi ülesandeid, kuid ka uusi väljavaateid palgaolude parandamiseks.

Ratsionaliseerimine

Eesti Entsüklopeedia annab ratsionaliseerimise kohta järgmise seletuse: „Põhimõtted ja võtted mingi eesmärgi võimalikult kuluväheks saavutamiseks. Ratsionaliseerimine võib esineda kõigil inimeselu aladel... Eesti on ratsionaliseerimises veel võrdlemisi maha jäänud.“

Nüüd oleme siis nii kaugel, et seda maha jäämist tahetakse katta kiirendatud tempoga ja ratsionaliseerimise forsseerimiseks on ellukutumisel ratsionaliseerimise instituut. Samal ajal on kostmas hoiatavaid häali kartusest, et keskkohast juhitud ja kiirendatud ratsionaliseerimine võib sattuda ühekülgustesse.

Ratsionaliseerimise liikumine, mida paljudes riikides juhivad vastavad keskasutised, püüab oma töös uurimise teel läbi töötada kõiki tehnilisi ja organisatoorseid vahendeid, mis võivad kaasa aidata kulutuse ja toogi vahekorra parandamisele.

Siia kuuluvad eeskätt mitmesugused tehnilised uuendused tootmisprotsessis, nagu töövõtete mehhaniseerimine, mitmesugused automaat- ja poolautomaatmasinad, töölinde kasutamise materjalide ja töövahendite juurejuhtimisel jne.

Kuid ka olenemata tehnilistest uuendustest seadeldistes on võimalik sageli saada senisest ratsionaalsemaid tulemusi tööaja kasutamise süstematiseerimisega. Tähtsaimaist võtteist selleks tuleks mainida:

1) töökaigu ettevalmistamine nii, et tööline, saanud tööülesande, võib takistusteta ja viivitusteta asuda selle täitmisele, mis eeldab, et materjalid ja töövahendid oleksid juba tööülesande saamise ajaks oma kohal ja töökorras, et abitööjõud oleksid samuti käepärast ja et töökontrollija — meister, insener, juhataja — oleks ülesandega õigeaegselt vajalise põhjalikkusega tutvunud, nii et töölise pöördumisel tema poole võiks viivitusteta saada täiendavaid korraldusi, juhtnööre ja nõuannet.

2) Mitmesuguste töö intensiivsust mõjutavate elementide uurimine ja otstarbekas korraldamine, nagu: töötoa temperatuur, valgustus, tööriietus, töö raskusest tingitud vahetajad jne.

3) Normaalse ajakadude selgitamine ja võrdlemine tegelikega ning selgunud ülemääraste ajakadude kõrvaldamine olenevalt töövõtetest, seadetest ja muudest teguritest.

Seadeldiste ja tööaja käsitlemisele lisanduvad mitmesugused organisatoorsed vahendid:

1) Otstarbekohane tööjõu valik tavaliselt iga tööliigi jaoks vastavate testide ja katsete abil ühes ulatusliku kutsevaliku nõuande levitamiseks.

2) Tööajaotuse kasutamine kuulub vanemate tootmisvõimet tõstvate tegurite hulka, kuid ometigi tänapäeva üliarenenud tootmisaparaat pakub järjest uusi võimalusi selle rakendamiseks.

3) Standardiseerimine — mitmesuguste tööde, toodete, masinaosade ja materjalide kohta ühtlaste mõodete, eeskirjade ja nõuete püstitamine ja standardtoodete kasutamise propageerimine — on ulatuslikemaid alasid tänapäeva ratsionaliseerimise liikumises.

Standardiseerimisega saavutatakse turul käibiva sortimendi vähendamine, mis võimaldab laotagavarade vähendamist ja nende alla paigutatud kapitalide vabastamist nii ostjate kui ka tootjate juures. Suurendades sellejuures üksikute, standardiseeritud, toodete levikut ta loob eeldusi nende massilisemaks ja odavamaks tootmiseks. Standardiseerimine on osutunud lihtsamaks ja leidnud peamist kasutamist tootmisvahendite ja massiartiklite juures, kuna individuaalsemat laadi tarbeartiklite juures, kus tarbija isiklik maitse mängib tähtsat osa, on standardiseerimise edu piiratud. Katsed viia ka isikliku maitset ühtlase standardi alla ei ole õnnestunud, kuna tänapäeva tootmissüsteem on orienteeritud tarbija teenimisele ja tema soovi rahuldamisele. Kui meil on näiteks vahete-vahel soovitatud tekstiiltoodete standardiseerimist põhjendusega, et meil valmistatakse liiga palju igasuguseid kleidiriideid, siis siin on tegemist põhilise arusaamatusega ja standardiseerimise valesti mõistmisega. On täiesti mõeldav, et tekstiiltööstuse alal on võimalik, mõndki standardiseerida, kuid see peaks algama eeskätt produktsiooni madalaimast astmest, aga mitte selle kõige individuaalsemast alast — muustrilistest kleidiriidest.

Turul on küllaldaselt lihtsamaid ja odavaid kleidiriideid; kui ostja, olles sellest teadlik, et ühe riide hind on kõrgem vaid uuema muistri tõttu, kuna riide väärtus on sama, selle siiski ostab, siis on uue muistri väljalaskmine tehase poolt õigustatud ja selle takistamine ainsaks tulemuseks oleks impordkaupade leviku soodustamine.

Valmistoodete tüüpide vähendamine kuni eritehaste spetsialiseerumiseni üksiku artiklitüübi valmistamiseni on õieti standardiseerimise rakendamine valmistoodete juures. Siingi seab ostja individuaalne maitse oma piirid. Tuntuim näide on omaaegne Ford-auto tüüp, mis oma odavusega tekitas revolutsiooni autokasutuse alal, hiljem aga oli sunnitud teed andma maitsekamatele, ehkki kallimatele, uudistüüpidele.

Tehniliste tingimuste väljatöötamine artiklite kohta, milliste omadusi ei saa kindlaks määrata mingi mõõdu või muu üksiku tunnusega. Siia kuuluvad eeskätt keemikaubad: mitmesugused kemikaalid, värvid, õlid, seebid jne. Väljatöötatud tehnilised tingimused võimaldavad ostu-müügi tehingute teostamise nende tingimuste alusel. See garanteerib ostjale alati ühtlase kvaliteedi ja võimaldab arusaamatuste korral erapooletu lahenduse.

Nii tehnilisikuika organisatoorseid vahendeid haaravad sellased prob-

leemid nagu: bürootehnika ratsionaliseerimine, sisseostu- ja laotehnika, müügiorganisatsiooni ja turu uurimine, statistika korraldamine jne.

Oma ulatuselt haarab ratsionaliseerimise liikumine tööstuse, ehituse, põllumajanduse, metsanduse, kaubanduse, transpordi, käsitöö ja isegi kodumajanduse.

Kõigil neil ratsionaliseerimise erinähtustel on ühine püüe — vähendada töö, materjali ja kapitali kulusid toodanguühiku kohta, või — teiste sõnadega — tööviljakuse tõstmine. Forsseerivaks, ergutavaks teguriks seejuures on eeskätt võistlus. Kogusummas see kõik toob kaasa hindade alanemise ja tööpalkade tõusu, mis on küllalt tähelepanev, kui võrrelda olukorda näiteks 100 aastat tagasi ja tänapäeval. See on ratsionaliseerimise positiivne külge. Kuid me teame, et selle mõistega käib kaasas ka rida negatiivseid nähtusi.

Töö jõu vabanemine mehhaniseerimise tagajärjel on teoreetiliselt küll ajutine, kuna uued tööalad nõuavad varsti uusi töökäsi, kuid praktiliselt tabab vabanemine eeskätt vanemaid ja nõrgemajoolisi töölisi, kel uute töökohtade leidmine on raske. Tööpuuduse, vanaduse ja invaliidisuse vastu kindlustamine on ainus tee siit tekkiva viletsuse kõrvaldamiseks. See omakorda aga suurendab üldist majanduse koormamist ja võib muuta ratsionaliseerimisest saadava kasu illusoorseks.

Tööpinge tõus on tegelikkuses ratsionaliseerimise lahutamatu kaaslane. Et palgad tõusevad sageli palju vähem või jäävad endisele tasemele, ja kõik töölised ei suuda ühtlaselt kohaneda töötempo suurenemisega, siis on sageli tööliskonna poolt osutatud vastupanu tööpinge tõstmisele üldse.

Ratsionaliseeritud töö, lihtsustades ja mehhaniseerides töövõtteid, süvendab monotoonust.

Nii näeme, et kuigi ratsionaliseerimist üldiselt tuleb pidada positiivseks nähtuseks, võib ta konkreetseil juhtumel tekitada sotsiaalseid hõõrumisi.

Muidugi, ratsionaliseerimise programmis on mõndki, mis töölisi vahetult ei riiva, näit. standardiseerimine, mis olemuselt on tootja ja tarbija vaheline probleem. Kuid suurem osa käitistehnilist ratsionaliseerimist muudab paratamatult vahetult töölepingut: kas tariife või töötingimusi. Juhul, kui tööleping on tagatud kollektiivlepinguga, nagu kultuurmaades, siis ratsionaliseerimisvõtete läbiviimisel tuleb arvestada kollektiivlepingu muutmise protseduuri. Nii võimegi näha Rootsi käitises, et tööaja mõõtmisi ja uurimisi teostavad käitised käsikäes kutseühingutega ja tööpingi juures seisavad stopperid käes — tehase insener ja kutseühingu esindaja.

Kindlasti peitub ettevõtjaskonna ja töölise kutseühingute vahelises kokkuleppesüsteemis

tõhusaim tagatis ratsionaliseerimise ühekülgse vastu. Ka ratsionaliseerimise majanduslik kalkultatsioon ise peidab endas teatavaid pildureid: 1) kriisi tundlikkuse tõus suurema kapitali-intensiivsuse tagajärjel, 2) suurte kapitalide kahjuks kandmine ja uute hankimise raskus — ratsionaliseerimise finantseerimine. Kuid need pidurid ei lähtu töölisest ega töökaitsest.

Tõstes üldist tööviljakust ratsionaliseerimine loob eelduse palgatase tõusuks. Kui võrd palgatase aga tegelikult tõuseb, on eeskätt töölise kutselisest organiseerimisest ja kutseorganisatsioonide ühiskondlikust kaalust. Et ratsionaliseerimine peab tulema kasuks mõlemale poolele, siis ei tohiks kokkuleppe saavutamine olla võimatu.

Missuguseks kujuneb ratsionaliseerimine Eestis ja missuguste raskustega meil on tegemist?

Meie olukorras paneb kutseühingute vähenenud arenemine tõsiselt mõtlema neile hädaohutudele, mida endaga toob kaasa oheldamatu ratsionaliseerimine. Tööpuuduse, vanaduse ja invaliidisuse kindlustuse puudumine suurendab veelgi neid kartusi.

Teiste maade ratsionaliseerimise kogemused näitavad küllaltki eksisamme, mida tavaliselt ratsionaliseerimise kirjanduses käsitellakse „vääratsionaliseerimise“ nimetuse all. Saksa ratsionaliseerimiskeskuse RKW poolt väljaantud „Ratsionaliseerimise käsiraamat“ märgib vääratsionaliseerimistena järgmisi nähtusi:

1) Ülemäärane mehhaniseerimine, arvestamata suurenenud toodangu müügi võimalusi.

2) Ettevõtete liitumised ebamajanduslike käitiste säilitamiseks.

3) Kapitali juhtimine ebatootlikele aladele kas poliitilistel motiividel või valekalkulatsioonide tõttu.

4) Vahendid, mis taotleavad tööintensiivsuse tõusu, ignoreerides seejuures töölise psüühilisi ja füsioloogilisi vajadusi.

Tööpuuduse, invaliidisuse ja vanaduse kindlustuse kehtimapanekuta ei ole lubatav ulatuslik inimjõu vabastamine, sest on näha ette, et vabanejate seas on suur hulk vanema põlve töölisi, kel uute töökohtade leidmine on raske, kui mitte võimatu.

Ratsionaliseerimisega seotud töötingimuste muutused tulevad viia läbi kokkuleppe teel.

On tungivalt vajaline intensiivne ja igakülgne uurimistöö ja seisukohtade pidev ühtlustamine uurimiskeskuse, töölise ja tööandjate vahel, et ratsionaliseerimise küsimuste käsitlemist ei tekiks kuristikulisi vastolusid, mida ajaloost tunneme mitmesuguste masinalõhkumiste ja tehnilisele edule vaenulike meeolude all.

V. U.

Töölisvanemad ja töölisnõukogud tuleb valida

25 aastat töölisvanemate seadust. Valitud vaid 27,8% käitis töölisvanem ja 62,4% käitis töölisnõukogu

L. Johanson

Töölisvanemate valimine sünnib väga viisalt, nende tegevusele tehakse takistusi; töölisvanemad on vallandatud vaid sel põhjusel, et neist lahti saada ja töölisi jätta esinduseta.

Vaatamata möödunud aastakümnetele, kus kehtis töölisvanemate seadus, ei ole tööandjad ja nende asemikud jõudnud sellelegi äratundmisele, mis olj töölisvanemate instituudi loomise põhjuseks mujal ja tsaari-Venemaal.

Töölisvanemate instituut on meil juba üle 25 aasta vana.

Läinud aastasaja eelviimasel kümnel muutsid nendegi väheste töökaitseaduste, mis Vene riigis kehtisid, rikkumised massiliseks. Vabrikus inspektoreile esitatud kaebuste hulk kasvas järjest. Kõige enam rikuti tööaja ja töötasu arvestamise eeskirju. Puudusid legaalsed organisatsioonid, kes oleks avaldanud töölise ühist taht. Käesoleva sajandi esimestel aastatel jõudsid Vene vanemad vabrikus inspektorid omal nõupidamisel äratundmisele, et on tingimata tarvilik, et loodaks vabrikus legaalsed töölisesindused, kes võiksid avaldada oma kollektiivseid soovet nii tööandjatele kui ka vabrikus inspektoritele. Anti 10. juunil 1903. a. töölisvanemate seadus, millega Vene seadusandja esmakordselt tunnustas töölise huvide ühtlust, ühtlasi aga tunnistas ka soovitatavaks, et organiseeritult avaldataks oma kollektiivseid puudusi, tarvidusi ja soovet. Kuid see seadus anti niisugusena, et töölised osalt ei saanud ja ei tahtnud seda kasutada. See seadus rajati küll töölepingu ja töö vabaduse põhimõtetele, kuid jäeti tunnustamata selle vabaduse üks tähtsaimaid eeltingimusi — organiseerimise ja koaleerimise, ühingute ja streigi vabadus.

Töölisvanemate seadus ei annud töölisele mingeid õigusi, vaid sõnas, et on õigus töölisele oma keskest valida kandidaate, kelle keskest siis käitise juhatus valib töölisvanema. Vabrikus juhatus poolt valitud töölisvanem oli töölise täisvoliliseks esindajaks. Tema pidi siis oma liigi töölise soovet ja palvet avaldama kõigis asjus nii käitise juhatuset, inspektorile kui ka politseile. Ta võis oma liigi liikmetega nõu pidada ajal, kus see oli lubatud käitise juhatuset poolt. See seadus tegi töölisvanema sõltuvaks kubermangu valitsusest ja käitise juhatuset, kes võis panna töölisvanemaks keda aga tahtis. Muidugi puudus niisugustel vanematel usaldus ja autoriteet töölise keskel ja töölisvanema instituut kaotas oma tähtsuse. Kuid ka töösturid ei tahtnud neidki töölisvanemaid, kuna neil olid eelarvamised igasuguse töölise organisatsiooni vastu. Sellepärast kasutati ka töölisvanemate seadust harva. Töölisesinda-

jad valiti teatud aktsionide, kollektiivsete nõudmiste esitamise ja streikide puhul. Siis ei olnud tarvis mingit kehtivat seadust aluseks, vaid töölise ühine tahe löi koalitsiooni, organisatsiooni ja andis juhid enda keskest. Vahepeal tekkisid kutseühingud, kes kandsid töölise võitlust ja kelle esindajad tegutsesid töötubades ja käitistes töölise usaldusmeesetena ja organiseerijatena. Töölised valisid endale esindajad ja juhid mööda minnes kehtivat seadusest, valisid neid, keda tahtsid. Nende juhtide eestvõttel tekkis tugev töölise liikumine. Reaktsioonipäevil suruti töölise liikuminegi jälle kammitsatesse.

Et luua Eestis vabrikutes ja tehastes töölise seaduslik esindus, anti Eesti Ajutise Valitsuse määrusega 22. jaan. 1919. a. „vabrikute ja tehaste töölise organisatsiooni ja vanemate-nõukogu põhikirj“. Käitise töölise organisatsiooni ülesandeks tehti käitise töölise ühendamine nende vahekorra kaitseks käitise juhatuset vastu, ilma et neil sealjuures õigust oleks ennast segada käitise töökäigu korras ja käitise juhatuset administratiivsesse ning majanduslikku tegevusse, peale põhikirjas ettenähtud juhtumite. Organisatsiooni asutused olid: käitise kõigi töölise peakoosolek ja käitise vanematekogu. Töölisvanem valiti juba käitises, kus töötas vähemalt 10 töölise. Ülesanded olid ligilähedalt samased, mis praegugi, õigesti ei olnud suuremaid lahku minekuid kehtiva seadusega.

Paljudes käitistes ei saanud töölisvanemaid valida, sest ka nüüd olid käitise valdajad ja juhatajad väga suurel määral töölisvanemate vastu, nende õigusi ei tunnustatud, neid vallandati, nendega väga sageli ei arvestatud. Kaebused muutusid nii tugevaks, et taheti uut seadust. See anti 10. juulil 1931. a. Uus seadus piiras käitise, kus on õigus vanemat valida: käitis peab olema asutatud vähemalt kolmeks kuuks ja temal peab olema vähemalt 25 töölise, siis alles luuakse seal töölise esindus. Tulid mõned muudatused ja töölisevanemate õigustes, kuid aeg on tõendanud, et seegi seadus ei kindlusta küllaldaselt töölisevanemate õigusi ja ei anna küllaldaselt tagatise töölisevanemale tema ülesannete täitmisel. Sellepärast nõutaksegi seaduse muutmist ja täiendamist. Näiteid on küllaldaselt, kus töölisevanem „lahi kangutati“, takistati teda ülesannete täitmisel, veel enam — pidurdati töölisevanemate valimist. Suure osa käitisejuhete seisukohad on jäänud töölise organiseerimise ja koaleerimise suhtes endisteks, umbes sarnasteks, nagu need olid läinud sajandil, kus ei tahetud tunnustada töölise organiseerimise ja koalitsiooni õigust.

Tulemusi näeme — statistikast, mis näitab küll olukorra paranemist, kuid väga visa.

Käitiste arv, kus õigus valida:

	töölisvanemat	töölisnõukogu	kokku
1937	280	93	373
1936	231	80	311
1935	218	75	293
1934	231	85	316
1933	180	81	261

Nagu sellest näeme, oli 1937. a. vaid 323 käitises õigus valida töölisesindust, töökaitse järelevalve alla aga kuulus 7167 käitist.

Töölisesindus oli valitud vaevalt $\frac{1}{3}$ käitisis, kus selleks õigus oli.

Käitiste arv, kus valitud:

	töölisvanem	töölisnõukogu	kokku
1937	64	58	122
1936	54	41	95
1935	17	25	42
1934	28	25	48
1933	27	28	55

Protsentides oli käitiste arv, kus valitud:

	töölisvanem	töölisnõukogu	kokku
1937	27,8	62,4	37,8
1936	23,4	51,3	30,5
1935	7,8	33,3	14,3
1934	10,0	29,4	15,2
1933	15,0	34,6	21,7

Nagu neist arvudest näeme, on suuremais käitisis olukord parem kui vähemates. Vähemates käitistes on töölisvanemad valimata ümarguselt 75% ulatuses. Umbes 200 käitises ligi 16.000 töölisega puudub seaduslik töölise esindus — ütlevad riigi statistika keskbüroo andmed. 35% -il töölisist puudub esindus.

Statistika andmed näitavad ka, et 1937. a. olid tööliskonna asutused valitud peamiselt neis käitises, kus tööliskond on püsivama koosseisuga: elektrijaamades, gaasivabrikutes ja vesivarustuse alal 71,7% ulatuses, metalli-, keemia-, tekstiil-, paberi- ja polügraafiatööstuses 40—60% ulatuses, kuna murdudes ja kaevandustes vaid 29,4%, mineraalide töötlemise alal 25%, puutööstuses 29% ning ehitustööstuses 24,4% ulatuses.

Töölisesinduse valimata jätmist seletatakse töölise puuduliku organisatsiooniga ja tööandjaskonna tugeva opositsiooniga tööliskonna asutuste institutsioonile.

Seadus ütleb meile, et kõigis tööstuslikes käitises, mis on asutatud vähemalt kolmeks kuuks ja kus on vähemalt 25 töölist, a s u t a -

takse tööliskonna asutused, kuid — tegelikult ei ole neis käitises, kus seaduse nõue täitmata, samme astunud töölisvanemate valimiseks.

Arvestades neid ülesandeid, mis töölisvanemal on töötasu, tööaja ja teiste töökaitse, aga ka sotsiaalkindlustuse seaduste elluviimise ja täitmise alal, tuleb küll väga tõsiselt mõelda sellele, kuidas kõigis käitises luua töölise esindus. Liiatigi on töölisvanemal ülesanded ka töötulide lahendamisel.

Seaduse elluviimiseks on tarvis anda töölisvanemale senisest tugevamat seaduslikku kaitset, aga ka leida vahendeid, kuidas vältida tööandja mõjuavaldust selleks, et seadust ei täidetak. Töökaitse seaduste autoriteedi küsimus maha see, kui neid seadusi ei täideta. Kui seadust vabatahtlikult ei täideta, siis tuleb paratamatult käsitlusele võtta sundmäärused. Seda ühelt poolt, kuna teiselt poolt on töölise esinduse valimiseks ja tegutsemiseks tarviline töölisklassi enesetunne ja arusaamine organisatsiooni tähtsusest. Selle arusaamise levitamiseks tuleb vastavatel keskustel ja organisatsioonidel töötada plaanikindlalt ja püsivalt. Tuleb jõuda niikaugele, et kõigis käitises oleks töölisel esindus, aga ka kõik töölised kuuluksid oma kutseorganisatsiooni, ilma milleta ei ole ettekujutatav töötingimuste parandamine.

Töölise organiseerimine on ka tänapäeval — eeltingimuseks sellele, et leiaksid kaitset töölise huvid ja selle suure rahvaklassi elutase tõuseks.

On tarviline, et kasvaksid ja võiksid oma ülesandeid täita kutseühingud, on tarviline ka, et käitises oleks töölisel esindus — töölise huvide kaitseks ning nende majanduslike olude paremale järjele tõstmiseks ja käitise arendamiseks kaasaaitamiseks.

See arusaamine, mis eitab töölise esinduse tarvilisust, töölise koalitsiooni ja organiseerimise õigust, peab kaduma, tuleb töölise õigusi tunnustada, aga ka luua tagatiseid ja vahendeid, et neid õigusi ei kitsendataks, ainult paberile ei jäetaks, vaid täies ulatuses tegelikku ellu rakendataks.

Vaadeldes ülaltoodud arvusid ja andmeid peavad vististi kõik, kes töölise õigusi ja seaduslikku korda tunnustavad, ühinema arvamusega: nii enam edasi minna ei tohi! Töölisvanemate küsimus peab teravalt päevakorda tõusma.

Tööstuslike käitiste tööliskonna asutuste seadus tuleb täies ulatuses ellu viia.

Töölisvanemad ja töölisnõukogud tuleb valida!

Administratsiooni ja tööliskonna vahelised suhted seoses ratsionaliseerimisega

Ratsionaliseerimist tööliskonnas käsitletakse suure umbusaldusega. Selleks annab põhjust senine ratsionaliseerimise viis, mis toimub meie tekstiiltöös-

tuses ja on kujunemas töölisele vastuvõtmatuks.

Ainult tööstuse mehhaniseerimisega ja töökoormatuse tõstmisega ei jõuta

kaugele, sest on kahe silma vahele jäetud peategur — tööline kui inimene. Seni kui ei suudeta võita töölistkonna opositsiooni ja tema mõttekäigule anda uut suunda, ei saa juttugi olla otstarbekast ratsionaliseerimisest.

Meie oludes on see aga väga raske ja aega nõudev, sest meil on liig sügavalt juurdunud veneaegse pärandusena suur vahetegemine käsuandja ja käsutäitja vahel. Eriti on see tähelepanuväärne igasuguste väiksemate „suuruste“ juures, nagu meistrid ja poolmeistrid, kes oma „prestiiži“ tõstmiseks töökodades kannavad silmipimestavalt valgeid kraasid ja kirevaid kaelasidemeid. Töölistkond oma massis on ka muutumas intelligentsemaks ja kannab vahet samasuguseid kaelasidemeid, kuid seda igatahes mitte töö juures, ja seepärast selline oma „valgekäelisuse“ alakriipsutamine kutsub välja iroonilisi pilkeid seljatagant. Seda enam, et töölistkond juba ammu on unustanud need ajad, kus iga poolmeistri tuli kohelda pooljumalana.

Töölistkond saab väga hästi aru, et käsutaja või tööandja on samasugune lihast ja luust inimene ja ainult teatavate juhuslike asjaolude ja eelduste kokkusattumine, nagu võrsumine jõukamast perekonnast, majanduslikult õnnestunud abiellumine või ärilised operatsioonid jne., võimaldab tal praegusel hetkel esineda käsutajana.

Kui vaatleme kutsevaliku büroode ja tööskeemide tegevust, siis näeme, et n.-n. „lihtsaks“ ja ka vähemtähtsaks tööks sobivatelt isikutelt nõutakse palju peenemaid ja komplitseeritud psüühilisi omadusi kui seda peavad omama „kõrgematel“ kohtadel seisvad isikud. Võtkem näiteks peenmehaanikut, tema peab suuteline olema palja silmaga eraldama kuni $\frac{1}{100}$ mm vahet, või meie I liigi autojuhid, lendeist rääkimata, kes peavad omama eriti tugevaid närve, taipu jne. Kõrvutame neid nüüd mitmesuguste raamatukoguhoidjatega või kantseleiametnikega.

Sellised asjaolud annavad töölistele materjali järelemõtlemiseks ja enesening käsitaja väärtuse hindamiseks.

Saame aru, et töölises võib tekkida meeletu härra ja kadeduse tunne sellise käsuandja vastu ja et tema käsiklasi,

eriti veel, kui need üleolevalt antakse, väga vastumeelselt täidetakse.

Tuntud tööliste hingeeü tundja H. de Man nendib, et kõigist põhjustist, mis teevad töö vastumeelseks, — sotsiaalsed kaaluvad üles tehnilisi, ja sotsiaalsete põhjuste hulgas esikohal seisab administratsioonist astmestik. Teiste sõnadega, mitte masin, vaid ülemus on töölistele kurjuse juureks.

Veel kaugemale läheb E. Rosmirovitš, vene riikliku valitsemistehnika instituudi juhataja Moskvas, kes oma väiteid kooskõlastades marksistliku õpetusega ütleb, et inimlik juhtimine peab andma teed asjade valitsemisele. Iga juhtimistegevus, isegi riiklikus ulatuses, peaks sündima ainult pealiskaudselt. Iga tööprotsess peab võimalikult automaatselt sündima ja iga töö selliste lihtsate võtetega sooritatama, et seda igapäevaks teha suudaks, siis kaob ühe inimese mõju teise suhtes. Kuigi see väide tundub nagu väheusutavana, tuleks teda siiski arvestada kui massipsühholoogiat iseloomustavat tõsiasja, ja sellest peaksid meie tööstuste juhtivad tegelased oma järeldusi tegema.

Kui meie võrdleme kaht sõna: „tööandja-ülemus“ ja „tööline“, siis seoses esimesega on meil selge ettekujutus ühest isikust, kes on varustatud teatava võimuga, ja teisest kui suure ja võimutu massi esindajast. Seni kui meil püsib selline ettekujutus, on raske ratsionaliseerimisest tema laiemas mõttes kõnelda.

Meie tööstuse juhtkond peaks veidi ümber orienteeruma, otsima enam kontakti töölistkonnaga ja kohtlema töölisti inimlikumalt, sest praegu hinnatakse töölist ainult tema töövõime seisukohalt, tähele panemata tema individuaalseid omadusi.

Suur saksa luuletaja Goethe ütleb: Koheldes oma kaasainimesi nõnda nagu nad on, teeme neid halvemaks kui nad seda on, koheldes neid sellistena, millised nad olema peaksid, viime neid sinna, kuhu neid viia tuleks. See tähendab: kohtle inimesi sellistena, millistena sina neid näha tahaksid. Sellise talitusviisi sugereeriv mõju on väga suur ja annab igakord tulemusi.

Meie tööstusis puudub täiesti Ameerikas nii levinud mõiste „give him

a chance“, s. o. anna igale töölisele tema võimete kohaselt edasipääsmise võimalusi, ja seepärast on meie tööliskond väga ükskõikne ja edasipüüdmise tahteta.

Kas ei ole tähelepanu vääriv see asjaolu, et spordiväljakuil iga silmapaistva füüsilise saavutuse eest antakse teatav auhind, kuid tööstusis sellest minnakse vaikides mööda. Ainult Harku turbarabas oli nende ridade kirjutajal võimalus jälgida kahe turba pressi vangidest koosneva meeskonna omavahelist võistlust, et saavutada nõutud normi ja seega õigust oma pressile heisata lippu.

Tööliskonna initsiatiivi tuleks ergutada kas või sel teel, et seatakse üles kirjakaardid, milliste kaudu töölised

oma arvamusi töökaigu parandamise võimaluste kohta võiksid esitada tööandjale. Prantsusmaal kasutatakse neid kastikesi väga paljudes kaitistes.

Ameerikas „Baltimore Ohio“ tehastes on 3 aasta vältel sellisel teel saabunud 18.000 ettepanekut, millistest 85% leidis tööle rakendamist. Muidugi otstarbekad ettepanekud hinnatakse ka rahaliselt.

Ratsionaliseerimise põhimõtete levitamiseks tuleks otsida tööliskonna enda seast isikuid, kes töötades kõrvuti teistega tegeliku tööga ja selle tulemustega võiksid veenda oma kaaslasi nende põhimõtete otstarbekuses.

L. Konga,
ETK Kopli metallitehaste
töölisnõukogu esimees.

Märkmeid töölisvanema valimiste läbiviimiseks

Viimasel ajal on paaril juhul töölisvanema või töölisnõukogu valimised ebaõnnestunud, kuigi polnud nende läbiviimiseks mingeid takistusi.

Ühes kätises jäi töölisnõukogu sellepärast ametisse valimata, et järelevalimistel ei võtnud valimistest osa vähemalt pooli kätise hääleõiguslikest töölisist. Nimelt esmakordsed valimised toimusid, s. t. valimistest võttis osa üle poole kätise hääleõiguslikest töölisist, kuid kõik kandidaadid ei saanud tarvilikul arvul hääli, s. t. ei osutunud valituks. Valimiskomisjon kuulutas välja järelevalimised. Järelevalimistest aga ei võtnud osa pooli kätise hääleõiguslike töölisi ja järelevalimised ning valimised loeti üldse mittetoimunuks ja tühistati tööinspektori poolt. Valimiskomisjon teatas kuulutuse väljapanemisega, et valimised on äpardunud, ja lõpetas oma tegevuse. Nii ei oleks valimiskomisjon mitte tohtinud toimida, vaid oleks pidanud seaduse § 26 ettekirjutusel hiljemalt kahe nädala jooksul, arvates tööinspektori tühistamise otsuse saamise päevast, ise korraldama uued valimised.

Teine juhtum. Töölisvanema valimised jäid teostamatuks, s. t. valimistest (esmakordsetest) võttis osa vähem kui pool kätise hääleõiguslikest töölisist. Valimiskomisjon asus järelevalimiste korraldamisele. Järelevalimistel võistlesid kaks kandidaati ja valimistest võttis osa üle poole kätise hääleõiguslikest töölisist. Nii ei saa toimida. Järelevalimised võib ainult siis korraldada, kui esmakordsed valimised teostusid, s. t. kui valimistest võttis osa vähemalt pool kätise hääleõiguslikest töölisist, kuid vajaline arv kandidaate ei saanud nõutavat arvu hääli. Vastasel juhul tuleb korraldada uued valimised, mitte järelevalimi-

sed, selleks kokku kutsudes tööliste üldkogu koosolek.

Kolmas juhtum. Üldkogu koosolek seadis üles töölisnõukogu valimisteks vajalise arvu kandidaate. Valida tuli nimelt 3 töölisnõukogu liiget ja 3 asetäitjat. Üles seati 6 kandidaati. Pärast üldkogu koosolekut tööandja mõjutas kaht kandidaati tagasi astuma. Tähtselt, mis seatud valimiskomisjoni poolt kandidaatide kirjalikult esitamiseks, ei olnud veel möödunud, kuid ometi ei seatud täiendavalt kirjalikult üles kaht kandidaati. Seesugusel juhul tuleb alati üles seada kirjalikult puuduv arv kandidaate. On soovitatav, et juba üldkogu koosolekul seatakse üles veidi rohkem kandidaate kui tuleb valida, et hilised loobumised ei osutuks komistuskiviks.

Neljas juhtum. Kutsuti kokku kätise üldkogu koosolek töölisvanema valimiste korraldamiseks, s. o. kandidaatide ülesseadmiseks ja valimiskomisjoni valimiseks. Kuna koosolekule ei ilmunud vajalisel arvul töölisi, s. o. pool kätise hääleõiguslike tööliste arvust, jäeti ära kandidaatide ülesseadmine ja valiti ainult valimiskomisjon. Koosoleku protokoll tühistati. Kui esmakordsele koosolekule ei ilmu pooli kätise hääleõiguslike tööliste arvust, tuleb esmakordne koosolek jätta üldse pidamata, sellel ei saa mingeid otsuseid teha, ja kutsuda kokku teisekordne koosolek. Alles siis, kui ka teisekordsele koosolekule ei ilmu vajalisel arvul kätise hääleõiguslike töölisi, ja see on nüüd $\frac{1}{4}$, tuleb ära jätta töölisvanema või töölisnõukogu liikmete kandidaatide ülesseadmine, need hiljem kirjalikult üles seada, aga igal juhul ära valida valimiskomisjon. Mitteotsusevõimelisel esmakordsel üldkogu koosolekul ei tule valimiste asjus teha mingeid otsuseid. **J. R.**

Olukord käitises juunist—augustini

Järjekordselt augustis koja valijaile saadetud küsimustikud käsitlevad käitiste ja tööliste olukorda juuni-, juuli- ja augustikuus. Küsimustikke tuli täidetult tagasi 85.

Käitiste üldine olukord: 77 vastust märgib üldise olukorra käitises rahuldavaks. Olu-

kord on halvenenud 8 käitises peamiselt hooajatoode lõppemise tõttu.

Palgaolud: Ülevaate palgaoludest toome alljärgnevas tabelis. Tabelis on märgitud tunnipalga ülem- ja allmäär vastavate tööstusharude järgi. Ühtlasi näitab tabel vastavalt käitiste ja tööliste arvu.

Tööstusharu	T a l l i n n						P r o v i n t s					
	Käitis- te arv	Töölis- te arv	Lihttöölised		Oskustöölised		Käitis- te arv	Töölis- te arv	Lihttöölised		Oskustöölised	
			M.	N.	M.	N.			M.	N.	M.	N.
Klaasi-, turbatööst., mur- rud	1	431	30	21,5	82	30	3	511	19—25	18—20	26—50	—
Metallitööstus	7	1470	25—49	21—24	34—55	—	5	328	24—35	18,7	25—47	—
Keemiatööstus	3	288	27—43	17—24	30—56	18—36	—	—	—	—	—	—
Nahatööstus	—	—	—	—	—	—	2	101	23,8	19,7	—	—
Tekstiiltööstus	5	1779	20—35	13—25	25—61	25—34	4	924	16—30	15—25	30—35	25—37
Jahu- ja saeveskid	2	130	30	20—25	40—60	25—40	10	627	25—36	17—26	23—44	23
Mööblitööstus	—	—	—	—	—	—	1	38	—	18	32	—
Paberitööstus	1	248	31	26	45	—	3	571	20—31	17—23	25—38	23—28
Polügraafiatööstus	1	212	33—36	28—29	47—65	45—50	2	219	24—25	19—21	38—54	21—33
Jahu-, leivatööstus	2	275	32—55	22—45	42—90	—	1	23	20—30	16	35—55	—
Maitseainetetööstus	6	974	25—35	12—23	45	20—30	—	—	—	—	—	—
Ölle-, viina-, kar. jooki- de tööstus	—	—	—	—	—	—	2	131	30—32	22—24	44	—
Jalanõudetööstus	1	270	37	26	37	26	1	42	43	—	50	25
Ehitustööstus	5	1087	21—30	19—22	25—49	—	8	1470	21—35	17—20	25—40	—
Elekter, gaas	1	334	27	26	44	—	2	88	25—37	20	37	—
Transport, side	1	266	30	20	45	25	1	179	15—32	15—23	20—42	22
Põlevikvitööstus	—	—	—	—	—	—	4	4548	25—54	19—20	27—47	—

Vahetuste arvus suuremaid muudatusi ei ole olnud. Ainult 2 käitises on vahetusi ühe võrra vähendatud.

Muudatusi tööliste palkades: 62 käitises aruande perioodil palkades muudatusi ei ole olnud, samuti ei ole paliku üheski käitises otsestelt vähendatud. Palku on tõstetud järgmiselt:

A/s. J. Lorupi klaasivabrikus on töö ratsionaliseerimise tõttu kütjate-sulatajate ja segutegijate palk tõusnud 5—15 snt. tunnis; a/s. Ilmarises, 20. maist alates, töötülide lah. kom. sundotsusega 8—10%; „Arba“ met.-tööstuses üksikuule töölisele 3—5 snt. tunnis; „Tav“ alumiiniumivabrikus, 1. juulist alates, 8—18%; Balti Puuvillavabr. 1—5 snt. tunnis; a/s. „Vil-
lis“, Narvas, töötülide lah. kom. sundotsusega 6%; „Estonia“ villavabrikus, Tartus, 4—5 töölisele 1 snt. tunnis; Uues Balti metsatööstuses Kiltis 2—3 snt. tunnis ja tükitöö hindu 10%; Vylhuizen & K o saeveskis Pärnus, 15. juulist alates, 2 snt. tunnis.

A/s. Johanson'i pab.-vabrikus, 1 juunist alates, 10 snt. päevas; a/s „Rotermannis“, 1. juulist alates, 5%; „Ceres“ leivatööstuses Tartus meestöölisele 1 snt. tunnis; a/s. Ginovkeri kompvr.-teh. üksikuule töölisele ca 3%; a/s. „Riola's“ üksikuule töölisele 1 snt. tunnis; Tall. Ehitusosak. käitises, 16. 7. alates, töötülide lah. kom. sundotsusega 6%.

Tööliste arvu muutusi: Juunist augustini on Tallinnas käitises töölisi juure tulnud: tekstiiltööstusesse 69, jahu- ja leiva-

tööstusesse 46, maitseainetetööstusesse 86, ehitustööstusesse 39, elekter, gaas 33, metallitööstusesse 7 ja paberitööstusesse 5 — kokku 285. Samal ajal oli töölt lahkunuid 722. Suurim lahkunute arv oli tekstiiltööstuses — 276 ja ehitustööstuses — 189, saeveskites 84. Teistes tööstusharudes kõigub lahkunute arv 2—65 vahel.

Provintsis oli juuretulnud töölisi kokku 70, sellest ehitustööstusesse 54, teistesse tööstusharudesse 1—6 töölisi.

Töölt lahkunuid oli 1215. Sellest suurem osa — 609 — langeb turbatööstuste ja murdude arvele. Tekstiiltööstuses oli lahkunute arv 101, saeveskites 169, teistes tööstusharudes kõigub lahkunud töölise arv 4—98 vahel.

Seega on aruandeperioodil töölise arvu vähenenud Tallinnas 437 ja provintsis 1145 töölise võrra.

Töölt lahkunute hulgas oli vallandatud: Tallinnas — oskamatusse tõttu 2, töö vähesuse tõttu 361, vastolu tõttu tööandjaga 2, muil põhjusil 305 — kokku 670. Omal soovil lahkunuid oli 52.

Provintsis — töö vähesuse tõttu 1100, vastolu tõttu tööandjaga 3, muil põhjusil 83 — kokku 1183. Oskamatuse pärast vallandatud ei olnud. Omal soovil lahkunuid oli 32.

Sotsiaalseaduste ja -määruste täitmise alal märgib väärnähtusi 7 aruanmet, kusjuures väärnähtustist on esirinnas uue töötervishoiu ja tööõnnetuste vältimise määruse normide täitmata jätmise (4 juhtumil).

Kutseühingulise organiseerimise alal aruanded muutusi ei märgi. O. M.

Majanduslik ringvaade

Leivahinna langust ei tule.

Teraviljahinnad maailmaturul on tublisti langenud, kuid see ei avalda mõju siseturule: Vabariigi Valitsuse otsusega on teraviljahinnad kindlustatud eelmise aasta tasemele. Seega pole oodata, et konjunktuuri nõrgenemine põllumajanduses tõstab palgaliste ostujõudu linnas; linnaelanike ostujõud võib koguni väheneda, kuna juuremaksusummad põllumajandusele tõusevad ja see lõppude-lõpuks kaetakse kas maksude või tollide tõstmisega.

Kehra sulfaattselluloositehas

on tegevusse astunud. Tehase avamise puhul peetud kõnedest selgus, et tehas ei vasta temale pandud lootustele, nimelt ta läks peagu 2 korda kallimaks kui oli kavatsesud (eelarve oli 4—5 milj. krooni piirides, tegelik kulu aga 7,7 milj. kr.); teiseks arvestati tehase rajamisel hea konjunktuuriga tselluloositurul, tehase ehitamine venis aga niikaua, kuni konjunktuur järsult halvenes. Majandusminister soovitas oma kõnes tehase juhatusele hoolikalt kalkuleerida, s. o. juhtida ettevõtet säästlikult ja ettevaatlikult. Teisiti ei tohiks tööpooldest suhtuda rahva rahadesse, kuna tehas on ehitatud riigi rahadega; tundub aga, et ministri soovitus tuli hilinenult, kuna kalkuleerimine oli eriti tähtis ehitamise enda juures. Tuleb igatahes nõuda, et riigivõimul ja riigivõimu kaudu rahval oleks küllaldane järelevalve võimalus uues ettevõttes, mis tegutseb teatavasti eraaktsiaseltsina.

Eesti elektrifitseerimise kavad

valmisid Rahvuslikus Jõukomitees. Teatavasti on Eesti elektrifitseerimise teostamisel peamine tähtsus Narva kosel; kose omanikuks peab ennast aga Kreenholm ja nii pole seni midagi välja tulnud kose riikliku kasutamise kavadest. Ka Jõukomitee läheb sellest küsimusest õrnalt mööda, esitades kolm varianti, millest ainult üks näeb ette kose täielikumat kasutamist. Ometi annab odav elektrienergia suuremaid võimalusi tööstuse arengule, kulude kokkuhoiuks ja selle najal palkade ja rahva elutaseme tõstmiseks, ja see peaks olema tähtsam kui Kreenholmi „pühad õigused“.

Põllumajanduse ratsionaliseerimine.

Põllutööstusteeringumise loodi komitee, mille ülesandeks on võimaluste selgitamine põllumajanduse tootlikkuse ja tulukuse tõstmiseks. See töö on isenesest väga vajaline, kuid on suur küsimus, kas põllumees tunneb ka huvi

talumajanduse paremale järjele seadmise vastu, kuna majanduse tulukus on kindlustatud riiklike juuremaksudega ja tööjõu odavus — Poola tööliste sissetoomisega.

28 miljoni krooni sulas lahti.

Nagu selgub ajalehtedele antud informatsioonist, on Pikalaenu Pangas 10 aasta jooksul lahti sulanud see summa, mis Eesti iseseisvuse algaastail oli Eesti Panga laenuvana välja antud ja mille kohta arvati, et see tuleb korstnasse kirjutada. Sel puhul kirjutab „Päevaleht“, et tagantjärele on nüüd selgunud tol ajal Eesti Pangale tehtud etteheidete põhjendamat. Vormiliselt võttes on see tõesti nii; sisuliselt aga tasud ettevõtteid oma võlad riigile, kasutades samal ajal rohkeid soodustusi, eriti tollikaitset. Seega on lõppude-lõpuks kaubatarvitaja kodanik, kes suuresti aitas Vabariigi algaastail tehtud aukusid kinni toppida.

Tööliste palgatase püsib madalana.

Nagu näitavad ametlikud andmed (Majandusteated nr. 36), ei ole tööliste palgaolud viimase aasta jooksul (alates juulist 1937 kuni juulini 1938) oluliselt muutunud. Meestööliste tunniteenistus suurtööstuses tõusis keskmiselt 5%, naistööliste oma kõigest 2%. Selle napi tõusuga pidid töölisel rahulduma, vaatamata et tööstuse kandevõime oleks võimaldanud palju kõrgemaid palku, pealegi majanduse kõrgseisu ajal. Nagu teada, püsisid enamaltjaolt 5% piirides ka töötülid lahendamise komisjoni poolt lubatud palgatõstmised. Elukallidus samal ajal jatkas oma tõusu, eriti uüride alal. Ametlikus statistikas peegeldus see tõus kõigest 6%-lisena, — s. o. seistes suuremana palgatõusust. Selle tõusu % alusel näitab ametlik kokkuvõte, et meestöölistel palga ostujõud (reaalpalk) langes 1%, naistöölistel 4%. Eriti tugev on naistööliste reaalsalga langus murdude ja kaevanduste rühmas — 13%; ometi on selle rühma peaosas — põlevkivikaevandused — see kes saab praeguses majanduslikus olukorras kõige suuremat kasu. 7% võrra langesid naistööliste reaalsalgad toidu- ja maitseainete- ja ehitustööstuses, 5% võrra nahatööstuses. Meestöölistel on reaalsalga langus kõige nähtavam (4%) järgmistel aladel: metallitööstus, ehitustööstus, mineraalide tootlemise tööstus. Kui elatusmaksumuse indeks oleks tegelikule olukorrale enam vastav, siis selguks kindlasti reaalsalgade (palga ostujõu) langus peaaegu kõigis rühmades.

A. Renning.

Ülevaade Tööliskoja tegevusest

Koja sotsiaalpoliitilised algatused ja sammud tööliste huvide kaitsmisel.

Sotsiaal- ja Majandusministereeringumise on koda astunud samme selleks, et riigivõim avaldaks mõju a/s. Balti Puuvillavabrikule ja a/s. Rauaniidile nende poolt teh-

tud korralduste tühistamiseks telgede arvu suurendamise asjus tööliste kohta.

Vastavates märgukirjades juhiti tähelepanu sellele, et mitmes käitises on asutud töökoormise tõstmisele, suurendades telgede arvu tööliste kohta, kusjuures ei arvestata inimorganismi vastupidavuse piire ega

ka seda, et sellane ratsionaliseerimine kutsub esile suuremaulatusliku tööpuuduse.

Balti puuvillavabrikus on küll sotsiaalministri korraldusel võimaldatud töölistele üle minna 6 teljel 3 teljele ja on deklareeritud, et sellepärast kedagi ei vallandata.

6-el teljel töötamine praeguste masinate, tervishoiutingimuste, tööturu olukorra j. m. juures on aga sotsiaal- ja riigipoliitiliselt üldse lubamatu, 6-el teljel töötamine tuleks seepärast üldse keelda.

Analoogiline keeld on vajaline ka „Rauaniidis“ 2-el teljel töötamise kohta siiditööl.

Kojale seisukoha võtmiseks on saadetud:

1) Tööstusettevõtetes töötavate tööliste ja teenijate lasteabiraha seaduse eelnõu. Eelnõu järgi maksetakse palgasajaale, arvestades laste arvu, abiraha: kuupalgalistele kr. 3.75—10 kuus ja töölistele, kes töötavad päeva-, tunni- või tükitöö alusel, 15—40 senti päevas.

2) Küsimusleht üldise tööaja lühendamise kohta tööstuses, kaubanduses ja büroodes. Tuleval aastal peetava Rahvusvahelise töökonverentsi päevakorda on võetud nimelt muuseas küsimused:

1) üldise tööaja lühendamise kohta tööstuses, kaubanduses ja büroodes,

2) tänavatel liikuvate sõidukite juhtide töökostvuse ja puhkeaja reglamentatsiooni kohta,

3) tehnilise ja kutselise hariduse ja tööõppimise kohta.

Rahvusvaheline Tööstusbüroo saatis vastavad küsimuslehed Sotsiaalministeeriumi, kes need seisukoha võtmiseks edasi saatis Tööliskojale.

Eelpoolmainitud seaduseelnõu ja küsimused on arutusel koja sotsiaalpoliitilises toimkonnas.

Koja seisukohad ratsionaliseerimiskomitee seaduseelnõu asjus.

Majandusministeeriumis toimunud nõupidamisel ratsionaliseerimiskomitee seaduseelnõu asjus esitasid koja esinajaina L. Metslang ja A. Renning koja juhatus ja sotsiaalpoliitilise toimkonna poolt vastuvõetud seisukohad, mis oluliselt on toodud „Tööliskoja Teataja“ eelmises numbris, lk. 216.

Sellele lisati veel, et kuna ratsionaliseerimise tulemused olenevad ühiskondlike jõudude vahekorras, ei saa tööliskond panna suuri lootusi ratsionaliseerimiskomiteele, koguni vastupidi — tal on põhjust karta, et komitee oma tegevusega võib seda kahjulikku suunda veelgi süvendada. Seda enam aga tuleb püüda võimalikult tõsta tööliskonna osatähtsust komitees kui ka eriti rõhutada selle kontrollivaid ja pidurdavaid funktsioone.

Seaduse täpsemaks piiritlemiseks moodustati komisjon, mille tööst ka Tööliskoja esinaja osa võtab.

Koja väljaanded.

Tööliskoja väljaandel ilmus neil päevil „Töölisvanema ja kutseühinglase käsiraamat“. Käsiraamat sisaldab ülevaate tööstuslike käitiste tööliskonna asutiste seadusest, valimiste määrusest, Tööliskojast, kutseühingute struktuurist, võitlusvahenditest, kollektiivlepingutest, töötülide algatamisest ja lahendamise, palganõudmiste esitamisest ja

põhjendamise, praktilisi oskusi, mitmesuguste avalduste ja palvete formulaare ja palju muud, olles hädavajaline igale tööli- sele, töölisvanemale ja kutseühinglasele.

Raamat sisaldab 186 lhk. teksti ja maksab brošeeritult kr. 1.50, köites kr. 2.—.

Tellimuste vastuvõtjale langeb 10% raamatu hinnast. Tellimuste vastuvõtu raamatud on saadaval koja büroos ja need saadetakse soovijaile kuludeta kätte.

Kollektiivtellimiste puhul, vähimalt 25 eks. tellimisel, on brošeeritud eksemplari hinnaks kr. 1.20.

Samuti on koja büroos piiratud arvul veel saadaval brošüür „Määrused tervishoiu ja tööõnnetuste vältimise alal“. Brošüür sisaldab ka seni kehtimajäänud vastavaid veneaegse määruse norme ja maksab 15 senti.

Raamatut ja brošüüri võib saada või tellida koja büroost või kohalikel esindustel, samuti kirja teel. Raha võib maksa ka koja posti jooksvale arvele nr. 733.

Koja esindus

töötülide lahendamise komisjonis määrati järgmiselt: L. Metslang, R. Koppelman, A. Renning ja A. Petrov ning asemikeks H. Ausmees ja E. Petree.

Esindajaks tariifinõukogusse määrati Alfred Offenbach.

Juriidiline nõuanne

Tallinnas korraldatakse Tööliskoja poolt Tartu ja Pärnuga ühtlastel alustel. Usaldusadvokaatideks Tallinnas on R. Käsper ja B. Niid.

Nõuande ligema korralduse avaldame järgmises numbris. Koja büroos annavad tasuta juriidilist nõu töölistele peasekretär L. Metslang ja koja asjaajaja õigusteadlane O. Mander.

Koja büroo on avatud kella 9—15 ja äripäeva õhtuti, peale laupäeva, 17—19.

Töölisvanemate kursused Tallinnas

rohke osavõtjate arvu tõttu jätkuvad. Oktoobrikuu esimesel poolel on kursuste kavas: teisipäeval, 4. okt., L. Metslang — Kutseühingute kujunemislugu Eestis; reedel, 7. okt., tööinsp. J. Koppel — Tööinspektsiooni ülesanded; teisip., 11. okt., A. Renning — Kehtiv töötülide lahendamise kord, ja reedel, 14. okt., A. Offenbach — Kutseühingute organisatsioon ning rahvusvaheline kutseühingute liit ja kutsesekretariaadid. Teisipäeval, 18. X I. Rebane — Tööliste töölepingu seadus. Reedel, 21. X L. Johanson — Õnnetuskindlustus ja J. Mihkelson — Kõneoskus.

Tartus on töölisvanemate kursused otsustatud pidada 9., 12., 16. ja 23. okt. Kavas on: pühapäeval, 9. okt.: I. Rebane — Tööliste töölepingu seadus (1 t.) ja L. Metslang — Vabakutseühing, kujunemislugu, võitlusvahendid ja kollektiivlepingud (1 t.).

Pühapäeval, 16. okt.: L. Johanson — Sotsiaalkindlustuse põhimõtted (1 t.) ja A. Renning — Töölislinna asutused ja nende ellukutsumine (1 t.). Pühapäeval, 23. okt.: I. Rebane: Tööaja ja puhkeaja eeskirjad (1 t.) ja A. Renning: Töötülide lahendamise kord ning palganõudmiste põhjendamine (2 t.).

Kesknädalal, 12. oktoobril, loeb kohalik tööinspektor töötervishoiu eeskirjadest.

Kutseühingute normaalpõhikirjad.

Uue kutseühingute seaduse järgi tulevad kõik olemasolevad kutseühingute põhikirjad ümber korraldada vastavalt normaalpõhikirjadele, mis kinnitatakse sotsiaalministri poolt.

Tööliskoda esitas sotsiaalministritele:

- 1) Töövõtjate kohaliku kutseühingu;
- 2) Töövõtjate üleriikliku kutseühingu;
- 3) Töövõtjate kutseühingute liidu;
- 4) Töövõtjate kutseühingute kohaliku liidu ja

5) Töövõtjate kutseühingute keskliidu normaalpõhikirjad. Esitatud põhikirjad koostas Tööliskojas kutseühingutest moodustatud toimikond, arvestades vabakutseühingulisi põhimõtteid ja kutseühingute ja nende liitude seadusest tingitud paratamatuid muudatusi.

Uute normaalpõhikirjade kohaselt on töövõtjate kutseühingute keskliidu ülesandeks ühendada ja juhtida Eesti vabakutseühinguid tööliste majanduslike, sotsiaalsete, õiguslike ja kultuuriliste ühishuvide kaitsmiseks ja ühistunde kasvatamiseks. Keskliidu organiteks on: a) liikmete üldhääletus, b) nõuandev kongress, c) nõukogu, d) juhatus, 6) sekretariaat ja f) revisjonikomisjon.

Keskliidu tegevuse vahenditest on nimetada: vabakutseühingulise liikumise arengu ja aktsioonide ühtlustamine, kutseühingute tegevuspiirkondade kindlaksmääramine, kutseühingute organisatsiooni struktuuri kindlaksmääramine, organiseerimistöö arendamine, kutseühingute vastastikuse abistamise korraldamine jne.

Teiste kutseühingute eesmärgiks on vastava kutseala või tööstusharu töövõtjate ühendamine oma majandusliku, sotsiaalse, õigusliku ja kultuurilise olukorra parandamiseks ning kindlustamiseks, nende haridusliku ning kõlbelise taseme tõstmine ning ühistunde kasvatamine, kutseühingute kaitsmine ja tööoskuse arendamine, oma liikmete majandusliku ja õigusliku abi korraldamine.

Oma eesmärkide saavutamiseks kutseühingud koguvad andmeid vastava kutseala või tööstusharu tööliste ellu puutuvate küsimuste kohta ja töötavad välja ettepanekuid ja kavasid nende küsimuste lahendamiseks, arendavad majanduslikke võitlusi ja korraldavad vastastikust abistamist jne.

Ühistegevusnurk

6. septembril toimus Tööliskojas ühistegevusaldusmeeste koosolek, millest võttis osa 70 inimest.

Instr. H. Isküll kõneles õppematka muljeist Soomes ja märkis kokkuvõetult järgmist:

Rahva ühiskondlik isetegevus on Soomes väga elav. Eriti ühistegevuline liikumine on olnud Soomes väga edukas.

Põllumajanduslik ühistegevus hakkas Soomes arenema, nagu Eestiski, möödunud sajandi teisel poolel.

Kohaliku liidu organiteks on: a) kongress, b) nõukogu, c) juhatus, d) sekretariaat, e) revisjonikomisjon. Kongress astub kokku iga kolme aasta järele juhatuse valimiseks, nõukogu koosolekuid peetakse vähemalt igal aastal majanduslike küsimuste korraldamiseks. Liit koosneb kohalikest ühingutest.

Üleriikliku ulatusega kutseühing võib koosneda kas üksikliikmeist või osakondadest. Juhatus valitakse üheks aastaks. Üheks aastaks valitakse ka kohaliku ühingu ja kohaliku liidu juhatus. Kohaliku liidu organina on ette nähtud ka liikmete üldhääletus.

Kohaliku ja üleriikliku ulatusega ühingu liikmete kõrval on ette nähtud ka liikmete kandidaadid, kelleks võivad olla need töövõtjad, kes on oma kutsealal või tööstusharus töötanud vähem kui kaks aastat või kes on nooremad kui 18 a. (s. o. need, kes seaduse järgi ei saa astuda ühingu liikmeiks). Samuti võivad liikmekandidaatideks astuda need, kes tööpuuduse või muudel põhjustel ajutiselt ei tööta oma kutsealal või tööstusharus, kui neil pole õigust olla edasi kutseühingu liikmeiks.

Üleriigilise ulatusega kutseühingute nõupidamine

toimus koja ruumes 10. okt. s. a. Nõupidamisel tulid arutusele järgmised küsimused:

1. Informatsioon töötülide lahendamise seaduse muutmisest.
2. Tööliste huvide kaitse ratsionaliseerimise puhul.
3. Kutseühingute seaduse rakendamise küsimusi.
4. Algatatud küsimused.

Tartu töölisvanemate koosolek.

Töölisvanemate fond ja Töötülide lahendamise seaduse muutmise kiideti ühel häälel heaks.

Tööliskoja Tartu esinduse korraldusel toimus 28. sept. Tartus ülelinnaline Tartu töölisvanemate koosolek.

Koosolekul kõnelesid: L. Johanson 24. rahvusvahelisest töökonverentsist ja Tööliskoja peasekretär L. Metslang uutest ülesannetest uue tegevushoaja alul.

Koosolek kiitis üksmeelselt heaks töölisvanemate fondi põhimääruse ja koja poolt algatatud Töötülide lahendamise seaduse muutmise kava.

Koosolekust võttis osa üle 30 Tartu töölisvanema.

Tarbijateühinguline liikumine sai alguse sajandi vahetusel 1900. a. Tampereist.

Sealt siis see liikumine levis ruttu mujalegi üle Soomemaa.

1) Organiseerimisel peeti kinni Rochdale'i pioneeride eeskujul erapooletuse põhimõtteist ja jälgiti ühtluseühingute printsiipi.

2) 1904. a. asutati Soome ühiskaubanduslik keskus (S. O. K.), 1908. a. vaimne keskus — Üldine ühistegevusliit (YOL).

Maailmasaõja puhul, Soome sisepoliitiliste võitluste puhkemisel, tekkisid ka Soome ühis-

tegevusliikumises ideoloogilised lahkuminekid. Selle tulemusena edumeelsemad ühinged, kus liikmeiks olid enamuses töölisel, eraldusid teistest ja asutasid 1916. a. oma keskliidu (K. K.) ja 1917. a. ka oma kaubandusliku keskühingu (O. T. K.).

Sellest peale on Soomes ühistegelise liikumise arenenud kahes grupis. Ühel pool on n.-n. erapooletute grupp, kus juhtimisel on tegevad peamiselt põllupidajad, arendades tegevust peamiselt maarahva seas. Ja teine—edumeelsete grupp, kes töötab tihedas kontaktis sotsialistliku parteiga ja tööliste kutseühingutega, arendades tegevust rohkem tööstusrajoones, linnus ja aleveis.

Mõlemad grupid on tugevuselt peaaegu võrdsed ja täiesti elujõulised. Värskemail andmeil kuulus n.-n. erapooletute ehk põllumeeste gruppi (S. O. K.) 417 ühingat 2858 kauplusega ja 279.600 üksikliiget.

Edumeelseil oli 122 ühingat 2323 kauplusega ja 282.595 üksikliiget.

Seega oleks Soomes kahel ühistegevusgrupil kokku 539 ühingat, 5181 kauplust ja 562.195 liiget. Sellele lisanduvad veel mõlemalt grupilt hulk mitmesuguseid omatööstusi, söögi- ja kohvimaju.

Ühistegevuse osatähtsus kogu Soome kaubanduses ulatub 20—22%, kuna meil Eestis on see umbes 16%.

Viimasel ajal hakkavad Soome ühistegevusgruppide vahel ideoloogilised vahed tuhmuma. Mõlemad grupid teevad pingutusi oma tegevuse laiendamiseks võistleva grupi seniseis mõjuringkonnis. Nii arendab erapooletute grupp oma ettevõtteid ka linnus ja tööstusrajoones ja püüab ka sealt liikmeid värvata, kuna aga edumeelsete grupp on ka tunnistanud end erapooletuks ja suunab oma tegevuse maale.

Seega nad praegu ei võistle enam mitte niipalju ideoloogiliste lahkuminekute pärast kui majandusliku ülevõimu saavutamiseks üksteise allutamise sihiga.

Võib-olla areneb sellest lõpuks välja ka ühinemine, kuid seda peab näitama tulevik.

*

10. ja 11. septembril s. a. toimus Tööliskoja ja ETK ühisel korraldusel Tallinna ühistegevusaldusmeeste ühistegelise õppekursiooni omnibusel Lõuna-Eestisse, milles sõitis kaasa 55 inimest.

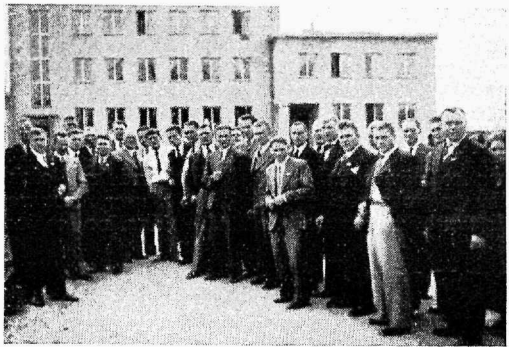
Huvi selle ekskursiooni vastu oli väga suur, kuid praktilistel kaalutlustel piiratud osavõtjate arvu tõttu ei saadud kõigile soovijaile kaasasõitu võimaldada.

Ekskursioonil oli esindajaid 30 eri käitisest ja 5 kutseühingulisest organisatsioonist. Kokku 53, lisaks 2 korraldajat juhti, Tööliskojast instr. H. Isküll ja ETK poolt sekretär E. Leetna.

Tallinnast sõideti välja laupäeval, 10. septembril, varahommikul Kohilassee, kus tutvuti Kohila paberivabrikuga.

Raplas tutvuti kohaliku ühispaniga ja tarbijateühingu tegevusega. Ühingu poolt pakuti kohvi ja „kaubaprooviks“ ühingu oma pagari-tööstuse tooteid.

Türil tutvuti tarbijateühingu ettevõtetega ning maitsti ühingu kondiitritooteid.

Ühistegevusekursioonist osavõtjad Türil, raadio saatejaamas

Võhmas pakkusid suurt huvi eeskätt võimas majandusühing, eksporttapiinajad, piimameierei, veski jne. ning majandusühingu ärijuhi J. Scheller'i ülevaatlik ettekanne Võhma ühistegevuse arengu üle.

Viljandisse jõuti laupäeva õhtuks, kus ööbimiseks okupeeriti 3 hotelli.

„Põllumeeste Kodus“ ETK poolt korraldatud õhtusöögil vahetati elavalt mõtteid päeva jooksul nähtu-kuuldu üle. Meeleolu oli üldiselt kõigil väga ülev, mida tõstis ka söögi kõrvale pakutud õlu.

Hiljem käidi koos Viljandi mägedes ja tutvuti linnaga.

Pühapäeva, 11. septembri, hommikul oli ühiseine „Põllumeeste Kodus“, kus ETK poolt pakuti piima ja saia, millele järgnes väljasõit Põltsamaale.

Põltsamaal tutvuti ETK aiatööstusega, veinitehasega ja muu majapidamisega. Vaadati ka kohapealset ühiskauplust. Käidi Põltsamaa lossis, kus huvi pakkusid peegelsaal, vanaaegne ornamentika ja fantastilised nikerdused seintel ja lagedel. Lossi tornist avanes suurepärase vaade Põltsamaa looduslikult kaunile maastikule.

Põltsamaal viibimine lõpetati ETK poolt pakutud ühise lõunasöögiga ja veinimaitsemisega, kusjuures peeti kõnesid ega puudunud laulgi.

Paides tutvuti linnaga ja selle ümbrusega. Järva-Jaanis oli võimaldatud tutvumine ühiskauplusega, mis osutus eeskujulikemaks kaupluseks. Sealt arenes matk Tallinna tagasi, kusjuures oli veel väike „puhkus“ Aegviidus ilusa järve kaldal.

Tallinna tagasi jõuti pühapäeva hilisõhtul. Maršruudi pikkus oli 430 km. Osavõtjad tasusid 4 kr. sõiduraha arvel, kuna muud kulud jäid Tööliskoja ja ETK kanda.

26. septembril toimus Tööliskojas järjekordne ühist. usaldusmeeste koosolek, millest võttis osa 60 usaldusmeest.

Algul kuulati ühiselt raadiot, kus samal ajal instr. H. Isküll kõneles tööliste ühistegevusest. Loeng võeti kavasse kuulajate soovil täienduseks H. Isküllil 31. aug. loengule.

Koosolekul kõneles ETK sekretär E. Leetna teemal — „Mis ülesanne on töölistkonnal ühistegevuse arendamiseks Tallinnas“.

Instr. H. Isküll käsitles usaldusmeeste tegevuskava.

Otsustati jätkata selgitustööd tööstuste organisatsioonide vajadusest tarbijateühinguise ja kutsuda ellu ühistegelisi õpperinge.

Peeti vajaliseks, et ühiskaupluste juure kutsutaks ellu kaupluste piirkondade liikmete kontrollnõukogud, mille ülesandeks oleks ühingu juhatuse abistamine vastava kaupluste tegevuse ulatuses; kontakti pidamine ostjas-

konna ja juhatuse vahel, kaupluste tegevuse jälgimine, uuenduste algatamine, selgitustöö tegemine kaupluste piirkonnas, uute liikmete värbamiseks jne.

Samal koosolekul arutati veel 10. ja 11. sept. toimunud ekskursiooni muljeid. Sõnavõtjad eranditult rõhutasid, et ekskursioon olnud väga huviküllane ja pakkunud palju õpetlikku.

Käitiste elu

Tallinnas

Balti Puuvillas Töölisnõukogu ja Tööliskoja pingutustel oli edu.

Käitises on n.-n. ratsionaliseerimise tulemusena, võrreldes 4 teljega, välja töötatud töötasu tariif 6 teljel, kusjuures see on langenud. Näiteks oli 4 teljel kudujate keskmine tunni-teenistus enne üldist käitise seisakut (käitise juhata. andmeil) kuni 48 senti tunnis, kuna 6 teljega teenistus ulatus 45 sendile tunnis. Töölised arvavad, et nende teenistusele on juure maksetud, kuna nende normide järgi ei oleks nemad suutnud sellevõrra välja teenida.

Üldiselt peaks ratsionaliseerimine teostuma töölisega kokkuleppel, kas või valitsuse survele, kui seda muudu ei saa, sest ratsionaliseerimine ei või kujuneda tööliste kui ka kogu rahva kahjuks.

Töölised viimses hädas pöördusid valitsuse poole, lootes, et riigivõim nende hädadele appi tuleb ja keelab kõik ebaausa.

19. septembril s. a. viibis hommikul kella 8—12.30 käitises sotsiaalminister O. Kask koos direktor Soniniga, et tutvuda 6 teljel töötamisviisidega ja käitise sisemise loorraga. Samuti kuulati ära kohal ka töölisnõukogu ja 6 teljel töötajate-kudujate soovid ja arvamused, millest selgus, et töö on raske, väsitav ja puuduvad vastavad eeltingimused. Ka on madalad töötasu normid, mis on kärbitud tunduvalt võrreldes endistega, ega võida nõnda „raisata“ tööliste „vara“, s. o. tervist, mis annaks end tunda kogu rahvale.

Tööinspektiooni poolt „stopperiga“ kogutud andmeil kohti peal selgus, et 1½ tunni jooksul „sekundilise täpsusega“ osutus töölistel nn. vaba aega 3 minutit, millest veel 1 minut võiks tulla vaidluse alla.

Kogu aeg räägitakse ratsionaliseerimisest ja rõhutatakse omahinna odavamaks muutmist, kuid seda teostatakse tööliste arvel. Luuakse kogu aeg juure uusi kõrgemapalgalisi kohti, küll meistreid ja abisid, kolmveerandeid ja muude „tiitlitega“, kuid tööliste olukord halveneb. Kirjalkudujad esimesidki 22. sept. s. a. direktori ees töölisnõukogu esindajate juuresolekul protestiga, et tööd alaliselt halvenevad ja teenistus langeb. Endise poolekuu 38—45-kr. teenistuse asemel teenivad töölised ainult 18—25 kr., kuna tükiid on pikenenud 60 meetrile. Nõuti meetrimaksu süsteemi, mis on õiglasem, samuti ei oldud rahul suure hulga „sundijatega“.

23. augustil s. a. märgukirjade esitamisest majandus- ja sotsiaalministritele tekkis käitise juhatuse ja töölisnõukogu esindajate vahel „arusaamatusi“, eriti direktori, s. o. käitise juhataja, poolt, kellele ei meeldinud märgukirja sisu ja kes ei tahtnud teadagi, et see võib sündida ka ilma tema teadmiseteta.

23. septembril s. a. ilmus käitisesse 1. jaoskonna tööinspektor Koppel koos abi Kulliga, kokku kutsudes kõik 6-el teljel kudujad ja üksikult ära kuulates nende arvamise selle töökoorma kohta. Kohale ilmus ka käitise juhataja Lindquist.

26. septembril s. a. esitasid ka ketrajad töölisnõukogu juuresolekul käitise juhatajale protesti madalate töötasude, halva töö ja kaivatsetavate tükitöö hinnakirjade madalate normide kinnitamise vastu.

Sotsiaalminister kutsus 27. septembril s. a. enda juure käitise töölisnõukogu esimehe ja sekretäri, kus tulid arutusele käitise uued töökorraldused, seoses nn. ratsionaliseerimisega, ja tööliste töötasud. Samas asjas, sihiga pidurdada vääratsionaliseerimist, tuli ka Tööliskojal korduvalt samme astuda. Kõik need ühised pingutused, tööliste sitkus ja üksmeel, töölisnõukogu agarus ja Tööliskoja tegevus andsid ka tulemusi. Sotsiaalministeeriumi vahetalitusel käitise juhatuse lõppeks loobus sundimisest 6 teljel töötada ja võttis vastu järgmised seisukohad, mis tähistavad tööliste võitu:

1. Kõigile töölistele antakse võimalus vabalt tagasi minna 3 teljele viimase tariifi alusel.

2. 6 teljel töötamisest loobumise pärast kedagi ei vallandata.

3. Keelatud on 6 teljel töötamine alla 5½-tolliste poolidega.

4. Käitise juhatuse deklareerib, et ta ei taha ratsionaliseerimise teel saavutatud kokkulehoidu kasutada ettevõtja tulukuse tõstmiseks, vaid et ta seda täieliselt ära kasutab tööliste hüveks.

A/S. A. M. Luther.

18. septembril s. a. peeti A/S. A. M. Lutheri rahvamaja käitise tööliste üldkogu koosolek. Käitises töötavast 1500 töölistest võttis koosolekust osa kõigest 120 töolist. Vähene osavõtt oli nähtavasti tingitud vähehuvitatav päevakorrast. Päevakorras oli: 1) ülevaade töölisnõukogu tegevusest, 2) N. Ruusi referaat vanaduse ja invaliidisuse vastu kindlustamisest ja 3) koosolekul algatatud küsimusi. Lutheri tööliste üldkogude koosolekuist

on varem alati rohkemal arvul töölisi osa võtnud. Päevakorda oleks tulnud võtta käitise juhatuse aruanne seoses vallandamistega, mis käitises on tekitanud palju paksu verd. Nagu varem juba oleme tähendanud, on vallandatud neid töölisi, kes on kas vanemad või aktiivsemate tegelastena tuntud, kusjuures seda on sündinud isegi jaoskondadest, kus kahjutuld ei olnud. Vallandamised sealjuures teostati ilma, et oleks seaduslikus korras ära kuulatud töölisnõukogu seisukohti. See punkt aga jäi päevakorrast välja, sest osa nõukogu liikmeid (Siig, Veebermann, Maamägi ja Lind) hääletasid vastu, kuna polevat käitise juhatusega räägitud ja polevat teada, kas nad on nõus tulema koosolekule aru andma.

Muude käitises päevakorral olevate küsimuste kohta on tähendada järgmist:

Käitise juhatuse korraldab iga kuu esimesel kesknädalal ühiseid koosolekuid, millest osa võtavad käitise juhatuse, jaoskondade juhatajad ja töölisnõukogu liikmed. Koosolekud protokollitakse ja protokollid seatakse üles töölistele nähtavasse kohta. Sealjuures on protokollid alla kirjutamata töölisnõukogu poolt. Protokollidega töölisnõukogu liikmed ei ole rahul, kuna need polevat täpselt koostatud. Erilisi tulemusi ja töölisnõukogu seisukohtade arvestamist ei ole koosolekud kaasa toonud. Neil asjaoludel teatas septembrikuu koosolekul töölisnõukogu, et ta loobub osa võtmast neist ühiseist koosolekuist, ja esitas oma seisukohad käitise juhatusele ka kirjalikult. Käitise juhatuse avaldas arvamist, et ega see kiri ikkagi nõukogu ühine seisukoht ole, ja soovitas selle tagasi võtta. Käitise juhatusele ruttas appi nõukogu liige Siig sellega, et ta seletas, et nõukogu kiri polevat protokollitud. Kuna ka mõned teised nõukogu liikmed käitise juhatuse tagasivõtmise soovitusel nõus olid (Veebermann j. t.), siis tuligi kiri võtta tagasi. Kõige selle tagajärjel oli töölisnõukogu asetatud käitise juhatuse ees piinlikku, isegi naeruväärsesse, seisukorda.

Ühel päeval oli toodud käitise tööle kaks lätlast, kuna tööjuhatajad osutasid lätlasile abijõududeks, millist abi meie töölilise seni pole antud. Ministeeriumist järele pärides selgus, et lätlasil puudusid tööload.

Kasti-jaoskonnas paigutatakse meestööliste töödele naistöölisi odavama palgaga.

Bédaux' süsteemi asjus on töölisnõukogul käitise juhatusega olnud tihti arusaamatusi. Nõukogu otsustas töölised, kellega sel alal juhtub arusaamatusi, kutsuda käitise juhatuse juure, et punkt punkti haaval läbi arutada töö hindamise alused. Käitise juhatuse pidas seda tarbetuks ajaraiskamiseks. Kes polevat rahul selle arvestusviisiga, see võivad töölt lahkuda.

Käitise juhatuse teatas töölilisele, et tulevikus enam ei tasuta pühapäevaste tööde eest 50% rohkem, vaid selle asemel antakse töölilisele üks vaba päev. Et aga vastav teadaanne tööinspektorile oli kinnitamiseks esitamata ja et see oli vastolus sisekorra määrustega, siis töölisnõukogu vahelesegamisel tööinspektor kirjutas ette selle teadaande mahavõtmise. Kui käitises hakati vähendada tööpäevade arvu, siis lubati tööhulk kõigile töölilisele ühtlaselt

ara jagada, nüüd aga ei peeta seda lubadust, vaid võimaldatakse osale töölilistest vähendamatu tööd. Kasti-jaoskonna meistrite Veeberi, Tuudebergi ja Hammeri ebaviisaka käitumise ja tööliste tööle sundimise asjus on töölisnõukogu pöördunud käitise juhatuse poole, mil on olnud ka tulemusi.

Töölisnõukogu esimehe R. Koppelmanni vallandamise asjus ei ole saavutatud kokkulepet käitise juhatusega. Koppelmanni nõudmine tsiviilkorras käitise vastu oli neil päevil arutusel Tallinnas 4. jaoskonnakohtus kuid asjaarutamine jäi sedapuhku pooleli. Tööinspektori poolt tehtud ettekirjutusele R. Koppelmanni laskmiseks töölisnõukogu liikme ülesannete täitmisele on käitise juhatuse esitanud administratiivkaebuse Riigikohtule. Kriminaalkorras karistuse määramise asi on pooleli tööinspeksioonil. Käitise juhatuse kutsel käis R. Koppelmann käitise kontoris, kuhu tema nimele olevat korjunud mitmesuguseid rahasid. Tegelikult oli seal ainult palk, ja kuna talt ka lõpparvele allkirja nõuti, siis jättis Koppelmann selle summa idanema. Pealeselle käis Koppelmann käitise juhataja Irschiku jutul koos nõukogu abiesimehe Venderiga, keda algul ei tahetud sisse lasta. Koppelmann seletas, et temaga pole aumehelikult toimitud, vähimasti oleks võidud leida tema vallandamiseks mõni teine aeg. Direktor arvas, et ega Koppelmanngi kümne aasta jooksul käitise juhatuse vastu pole olnud aumees. Kui Koppelmann käis käitise kontoris oma asju lahendamas, siis pandi välja valvepostid, et Koppelmann ei saaks minna käitise hoovi. Kui Koppelmann lõppeks pika sekeldamise järele lasti käitise ruumidesse oma tööriiete järele, siis saatis teda konstaabel Tamberg, kelle tegevuse peale teatavasti nõukogu omal ajal kaebas politseitalituse direktorile. Tööliste hulgas tekitas paksu verd nähtus, et muulaste käitises tööliste usaldusmees võib ainult politsei saatel tulla oma riiete järele.

Lutheri tööline.

Kummitööstus a.-s. „Põhjalas“

1933. a. alates kehtib kord, et osa käitise puhaskasust säästetakse töölilisele. Iga tegevusaasta lõpul reserveerib käitise juhatuse oma äranägemisel teatava summa, mis jagatakse tööliste vahel proportsionaalselt, vastavalt nende palga suurusle.

Seda kinki ehk „gratifikatsiooni“ on töölised saanud 20—150 krooni aastas, mida aga ei makseta kohe välja, vaid kantakse käitise raamatupidamises vastavale eriarvele tööliste nimele. On vanemaid töölisi, kelle nimele niiviisi on kogunenud kuni 1000 krooni.

Erakorralisi kulusid nõudvatel juhtumitel antakse neist summadest töölilisele toetust. Töölise lahkumise korral käitise eest maksetakse tema arvele kogunenud kapital terveni välja.

*

Korterikitsikus on viinud osa a.-s. „Põhjalas“ töölisi ühiselamu ehitamise mõttele. Selleks on asutatud korteriühing „Ühiselamu“, millel on juba 28 liiget.

Ühing omandas 1700 ruutmeetri suuruse ehituskruundi Eerika tänava nurgal, punaste ka-

sarmute juures. Praegu selgitatakse kanalisatsiooniga ühenduses olevaid küsimusi, mis nõudvat kulusid 2000 krooni.

Elamu projekti valmistas arhitekt Jakobi ja see näeb ette 4-kordse telliskiviehituse 32 korteriga, võrsel arvul 2- ja 3-toalisi, vannid, keskkütte ja muude mugavustega.

Esialgsete kalkulatsioonide kohaselt minevat ehitus maksma 150.000 krooni.

Selle summa kokkusaamine on garanteeritud järgmiselt:

1) Liikmete osamaksud 2-toalise korteri eest 500 krooni ja 3-toalise korteri eest 700 krooni.

Poole osamaksud tasuvad liikmed algul kohe ja teise poole ehituse kestusel. Nii saadakse osamaksudest kokku 20.000 krooni.

2) A.-s. „Põhjala“ valitsuse poolt antakse soodustatud laenu 30.000 krooni.

3) Riigilt saadakse protsendita laenu 30.000 krooni.

4) Pikalaenu Pangalt laenatakse 75.000 krooni.

Laenu tehakse 20 a. peale ja need on juba otsustatud vastavate asutuste poolt.

Laenu kavatakse tasuda üüri näol, kusjuures 2-toalise korteri eest tuleks laenu tasuda 27 krooni ja 3-toalise korteri eest 35 krooni kuus.

A/S. Rauaniidis

kestab kangrute võitlus kahel teljel töötamise vastu edasi. Ka väljaspoolt, Sindist ja mujalt, tööle võetud kangrud, tutvudes olukorraga käitises, keeldusid töötamast kahel teljel. Kahel teljel töötavad praegu ainult mõned üksikud töölisel, kes ei kavatse sellele kurnavale tööle kauemaks jääda, praegu aga leiavad võimalikuks mitte ühineda tööliste ühise asjaga. Vahepeal on Majandusministeeriumis moodustatud erikomisjon selle konflikti selgitamiseks, kuid komisjon oma tööga ei ruttu. Mõnel pool võib-olla loodetakse, et vahepeal töölisel ehk annavad järele ja siis ei tarvitse komisjonil tööd teha. Tööliste esinajaid komisjoni koosseisu pole võetud.

A/S. Kerson ja Ko, kunstsarvetööstuse

tööliste üldkogu koosolek toimus 2. okt. s. a. käitise ruumes, Tulika tän. 7. Käitises töötavast 211 töölisest oli koosolekule ilmunud 89.

Koosoleku juhatajaks valiti A. Vill ja protokollijaks A. V a h e s a a r.

Tööliskoja esinaja instr. H. Isküll kõneles tööliiskonna päevamuredest.

Käitise juhataja H. Sa a r andis seletusi käitise olukorrast ja kavatsusel olevaist ümberkorraldusist. Juhataja seletuse järgi olevat viimase aasta kestes tööliste tööpinge ja ühes sellega ka nende produktiivsus langenud 35 protsenti, mis tegevat toodangu kalliks. Selle tõttu olevat raskusi toodangu turustamisega ja tellimiste saamisega. Nüüd tahetakse tööpinget tõsta tükitöö-süsteemi siseseadmisega. Ühenduses sellega on umbes pooltele töölistele senised töölepingud juba üles öeldud 22. ja 29. oktoobriks. Täit selgust ei olevat veel selles, kas uue korralduse alusel käitis hakkab töötama $\frac{1}{3}$ võrra vähema tööliste arvuga, mispuhul osa töölistega lepinguid enam

ei uuendatagi, või 5—4 päeva nädalas. See olenevat tellimistest.

Kõik see on tekitanud tööliiskonnas teatud ärevust, mispuhul esitati käitise juhatajale hulk küsimusi, millele tal oli raske vastata.

Juhataja seletus, et tööliste töötasud tükitöö alusel ei vähene, vaid jäävad endiseks, ja et tõuseb vaid tööhulk, töölisi ei rahuldanud.

Töölisnõukogu avaldas omalt poolt siiski kartust, et kui kavatsusel olev uus korraldus viiakse ellu, siis tööliste palgad vähenevad keskmiselt 25 protsenti.

Ühel häälrel võeti vastu otsus, milles rõhutati, et kavatakse tükitööhinnad ja garanteeritud päevapalgad ei võimalda töölistele senise teenistuse säilitamist ja tähendavad palga kärpimist. See ei ole aga õigustatud, sest elukallidus on tõusnud ja senisedki palgad on madalad ning vajaksid tõstmist. Töölisel lepkisid aga siiski veel sellega, kui senine olukord jääks püsima ega halveneks veelgi.

Töölisnõukogule tehti ülesandeks võtta tarvitusele kõik seaduslikud abinõud tööliste huvide kaitseks ja tarbekorral alata ka töötüli.

Kuna koosolekul puudus 17 töölist vajalikest kvorumist, siis otsuse viimne osa pole seaduslikult kehtiv ja selle kinnitamiseks otsustati pidada uus koosolek.

ETK metallitehased.

9. septembril pidas ETK Kopli metallitehaste tööliste üldkogu oma koosoleku. Koosolekust võttis osa 205 käitises töötavast töölisest 123.

Koosoleku juhataja ja töölisnõukogu esimees L. Konga esines töölisnõukogu $\frac{1}{2}$ -aastase tegevuse aruandega.

Otsustati asutada omavaheline hoiu- ja abiandmiskassa, korraldada tehnilised kursused ja tükitöö korral tehtavate ületundide eest nõuda seaduslikku 50% -list lisatasu.

Sõnavõttudes mainiti organiseerimise tarvidust.

Eesti Destillaadis

käitise olukord on väga halb. Töölisel on juba aastapäevad kannatanud korraltu palgamaksmise pärast. Käitise juhataja on küll korduvalt rahustanud, et olukord lähemal ajal paraneb. Siiski ei ole seni midagi taolist märgata. Töölisel peavad töötama tühja kõhuga.

Olukord Tallinna tekstiilkäitistes.

Tallinna tekstiilkäitiste usaldusmeeste ja töölisvanemate ühine koosolek peeti E. Tekstiiltööliste Ühingu Tallinna osakonna korraldusel 2. okt. 1938. a. Koosolekul ettekantud aruannetest selgus, et tööolud on Tallinna tekstiilkäitistes üldiselt stabiilsemaks jäänud.

„Balti Puuvillavabrikus“ töötab 1100 töölist, neist 6 teljel 42 töölist. (Teljeküsimus on lahendatud teatava moodusega, et 6 teljel töötamine on vaba.)

„Rauaniidis“ on võetud 20 töölist juure. Siidikangrutel on alles lahendamata 2 telje küsimus. Kangrud tõrguvad 2 teljel tööle hakkamast. Praegu uurib majandusministeerium „Rauaniidi“ telgede arvu tõstmise küsimust. „Vennad Toferis“ töötab 249 töölist. Käiti-

ses töötatakse ka öösiti, kuna tööd jätkub. Eelketruses teenivad tööliselised 37, ketruses 39 s., kangrud 30—39 s. tunnis. 3 teljel töötajad on teeninud 29—37 s. tunnis, 4 teljel töötajad kuni 40 s. t., 2 teljel töötajad on teeninud 25—35 sendini tunnis. Naiste tunnialga alammääraks on käitises 25 ja meestel 35 senti.

„E. Kartuse ja J. Tuulingu“ käitises töötab 121 töölist. Töötuli puhul said 75 töölist palka juure. 55 töölisel tõusis palk 1 sent tunnis ja 20 töölisel 2 senti tunnis. Palgatõstmine teeks aastas 2400 kr. välja.

„E. Siid“ töötab kolme vahetusega ja tööd on jätkuvalt. Selleski käitises tahetakse puuvillakangrud viia järkjärgult 4 teljele üle. Käitises on puudus õppinud töölistest, milletohtu on asunud uute tööliste õpetamisele. Neile töölistele, kes noori õpetavad, maksetakse 5 krooni kahe nädala pealt. Noored töölisel õpivad 2 nädalat tasuta, siis kui nad oma normi on välja töötanud, viiakse nad kindlale tunnialgale, enne tuleb neil aga töötada tükitöö alusel. Käitises jätkvat praakimissüsteem soovida.

„Tallinna Siidis“ töötab 39 töölist. Tunnialga alammääraks on 25 senti. Tükitööl teenitakse 39—40 senti tunnis.

„Transiitos“ töötab 61 töölist kolmes vahetuses. Tööd on küllalt. Tunnitasud on 20—30 sendini ja 35 s. tükitööl. Telgede arvu suurendamise küsimust pole üles tõstetud.

„Esto Trikoos“ on umbes 50 töölist. Vanemate tööliste palgad on tunnis 18—25 senti. Uued töölisel saavad kõigest 10 senti tunnis. Töölisel lähivad sageli minema parematesse töökohtadesse.

„Reinhold Toferi“ käitises töötatakse kahes vahetuses. Naislihttöölisel saavad 20 senti ja mehed 29 senti, meesoskustöölisel 52 senti ja naised 33 senti tunnis.

„Rõivas ja Poleštuki“ käitises on tööliste arv üle poole langenud ja käitis töötab osalise koormatusega. Osa töölisel on juba ligi kuu aega kodus, kuna käitises tööd ei jätku. Teenitakse 1—5 kroonini päevas.

„Unionis“ töötab 41 töölist. Töölistele maksetakse peale põhipalga preemiat, mis tõuseb kuni 52% päevapalgast. Värvikojas töölisel teenivad koos preemiaga kuni üle 5 kr. päevas. Naistel on madalaimaks palgaks 1,5 kr. päevas.

„Winterfeldi“ käitis töötab 3 vahetuses 36 töölisega. Öötöölistest tundub olevat puudus. Keskmiseks tunnialgaks on 20—30 senti.

„Cottoni“ sukavabrikus on 70 töölist.

„Itaalia“ tekstiilkäitises on 17 töölist, kes teenivad tükitöoga 35—39 senti tunnis.

„Bulatovi“ käitises töötab 14 töölist. Meeste tunnitenistus on 38 ja naistel 20 senti.

A.-s. R. Tohverit tekstiilkäitises

töölisvanema poolt kokku kutsutud üldkogu koosolek uue töölisvanema valimiste korraldamiseks peeti 24. sept. s. a. Koosoleku juhatajaks esitati ja valiti, kuna teisi kandidaate ei olnud, keegi Kuusiku-nimeline isik, kes, nagu hiljem selgus, on kuupalgalline poolmeister. Töölisvanema valimiste korraldamisele asumisel võttis sõna keegi teine kuupalgalline ja pani ette töölisvanemat mitte valida, seletades, et töölisvanemat pole vaja, kuna töölisel saavad ise peremehega vahetult asju ajada.

Hälteenamusega otsustatigi koosoleku päevakorda muuta ja töölisvanemat mitte valida. Tööliste Tikso, Suudre ja ühe kontoriametniku soovitusel otsustati ellu kutsuda spordiring. Kontoriametnik seletas veel, et käitise juhataja on nõus töölisvanema palga andma spordiringile. Valiti ka juhatus spordiringile. Loodame, et R. Tohverit töölisel siiski kauaks ei jää töölisvanemata, vaid peagi vabanevad käitise juhatus ja selle soosikute mõjudest.

A/s. „Cottonis“ valiti töölisvanem.

A/s. „Cottonis“ toimus töölisvanema valimine kõigiti õnnelikult. Käitise juhatus tahis vanemaks kombimeerida oma meest. Käitise vastutava juhataja abi teatas, et ta on nüüdsest peale lihtne tööline ja soovib kandidaate töölisvanema kohale. Ta lasi end kandidaadiks seada, kuid sai hääletusel ainult 12 häält, kuna teine kandidaat M. Pirm sai 53 häält, osutudes seega valituks.

Sama käitises pole töölistele puhkusetasu õigesti maksetud. Tööinspektori korraldusel tuleb nüüd käitise juhatusel vähemmaksetud summad tagant järele maksta.

E. Kartuse ja J. Tuulingu tööliste palganõudmised.

E. Kartuse ja J. Tuulingu riidevärvimise tööstuses töötab 122 töölist. Viimasel üldkoosolekul peale töölisnõukogu aruande võeti vastu otsus, milles nõuti käitise juhatuselt, et see tõstaks palgu järgmiselt: neile naistöölistele, kes teenivad 18—25 senti tunnis, 3 senti, ja neile, kes teenivad 25 ja enam senti tunnis, 2 senti tunnis. Meestöölistele, kes saavad kuni 35 senti tunnis, nõuti 3, ja neile, kes teenivad 35 ja rokem senti tunnis, 2 senti tunnis juure. Kuutöölistele nõuti juure 5 krooni kuus.

Värvimistööstuses on palgad madalamad kui teistes tekstiiltööstuse harudes. Eriti madalad palgad on aga Kartuse ja Tuulingu käitises. Seal pole palgu tõstetud juba pikemat aega. Seni on ette võetud ainult üksikuid reguleerimisi.

Tartus

Tööolud Tartu käitises.

15. sept. k. a. peeti Tartu töölisvanemate aruandekoosolek. Kokkutulnud käitisevanemate aruandeist avanes Tartu tööstuste kohta järgmine pilt:

„Kalevi“ nahavabrikus on 27 töölist. Mehed teenivad tükitöoga kuni 1 kroon tunnis, naiste keskmine tenistus ulatub 25 snt. tunnis. Tööliste juurevõtmistest ega vallandamistest kuulda ei ole. Vabrik omab korraliku riietus- ja söögiruumi. Pesuruum on väike.

Tartu telefonivabrikus on 179 töölist. Meestöö toimub tükitöö alusel ning väljaõppinud töölisel teenivad kuni 5 krooni päevas. Pesemis-, riietus- ja söögiruimid on korralikud.

„Asta“ nahavabrikus on 110 töölist. Tükitöoga teenivad mehed nädalas 15 krooni, naised 9 krooni. Palka korralikult kätte ei saa, vaid seda tuleb sagedasti kohtuga nõuda. Riietus- ja pesuruum puudub.

Pärmivabrikus on 160 töölist. Palku töölisvanem ei nimetanud, öeldes, et need on parimad Tartus. Tööline, kes on vabrikus pool

Tartu linnatöölise elust

aastat töötanud, saab 8 päeva puhkust, aastamehed 10 päeva. Pesemisruum on, kuna riietus- ja söögiruum puudub.

„Usvansky“ nahavabrikus on 78 töölisi, neist 15 naised. Naiste keskmine teenistus on 9 kr., meeste oma 15 krooni. Palgamaksmine on korratu, palku tuleb mõnikord kohtuteelgi nõuda. Meistritega on läbisaamine hea. Riietus-, pesemis- ja söögiruumid on korras.

O/ü. „Ilutruki“ on töölisi 121, neist 54 naist. Nädalalalk naistel 16 krooni, meestel 24 krooni. Töölisi on vaheldumisi tööl ja kodus. 1 tööline on juure võetud. Ruumid on kõik korralikud.

A.-S. Metsatööstuses on 27 töölisi. Tunni hinnaks on naistel 20 senti, meestel 25—30 senti. Ruumidest on olemas ühissöögiruum.

Tartu klaasivabrikus on 85 töölisi. Tööpäev mehed teenivad 40—100 senti tunnis, kuna põhipalk on meestel 20 senti, naistel 14 senti tund. Palga kättesaamiseks tuleb pöörduda tööinspektori ja kohtu poole. Vana töölisvanem vallandati volituste lõppedes ja sel puhul töölise poolt astunud sammud jäid tagajärjeta. Pesemis-, riietus- ja söögiruumid on korralikud.

Kammivabrik „Esticos“ töötab 188 töölisi, 103 naist ja 85 meest. Naiste tunnihind on 16 senti, meeste oma 25 senti. Tükitööga võivad naised juure teenida 25 protsenti ja mehed 50 protsenti. Läbisaamine meistritega jätab soovida. Ruumid on korralikud.

Gustav Peetsi masinavabrikus on 80 töölisi. Noortöölised saavad 11 senti tund, vanemate töölise palk ulatub 45 sendini tunnis tükitöö puhul. Palga kättesaamine on halb, sagedasti palgapäev läheb üle ning tihti tarvitatakse tööinspektori abi. Mõned kuud tagasi töölise kohtlemine oli halb, praegu on see märksa paranenud, kuid meistritega läbisaamine jätab veelgi soovida. Pesemis- ja söögiruumi ei ole, riietusruum on vähe.

Leivavabrik „Ceresis“ töötab 20 töölisi, 13 meest ja 7 naist, kes kõik on kuupalgalised. Töö käib kahes vahetuses. Pagarite kuu-palk on 80 krooni, autojuhtidel 100 krooni.

Linnavalitsuse hooajatöödel on 180 töölisi, neist 8 naist. Naiste tunnihind on 20 senti, meestel 25—30 senti. Tänavate planeerimine, kanalisatsiooni ja sillutus- ning asfalteerimistööd toimuvad tükitöö alusel, teenitakse keskmiselt 3 krooni päevas. 30 töölisele anti lõpparvel tähtajaga 30. september.

„Tav“ alumiiniumivabrikus Tartus on vallandatud 25 töölisi, kelle asemele on võetud uusi madalama palgaga. Praegu töötab käitises 54 töölisi palgaga keskmiselt: naised 18,7 snt. ning mehed (oskustöölised) 30,9 snt. tunnis.

1. juulist s. a. töötülide lahendamise komisjoni sundotsuse kohaselt tõsteti palku: naistöölistel 3 snt. ja meestöölistel 2 snt. tunnis. Ühtlasi määrati palgade alammääraks naistele 16 snt. ja meestele 23 snt. tund. Protsentuaalselt tõusid palgad 8—18%.

Töölised kurdavad puudulike töötervis- hoiu tingimuste üle. Neid puudusi ei ole käitise juhatus, hoolimata tööinspektori poolt määratud rahatrahvust, seni kõrvaldanud.

Tööline.

Käesoleva aasta linna heakorralduse hooajatöödel viibib 220 töölisi. Neist töötab aasta ringi umbes 40 meest, kuna teiste tööaeg kestab 4—8 kuud vastavalt tarvidusele. Tööde vähenemise tõttu sai 13. aug. kakskümmend töölisi lõpparve, neist peaaegselt planeerimistööil viibivad üliõpilased ja õpilased-praktikandid. Vastava kava järgi on käesoleval aastal vähem avalikke töid ette nähtud kui mullu ja nii vallandati 27. aug. veel 8 naist.

Meestööliste tunnitasu kõigub 22 sendist 35 sendini, mida saavad puusepad-ametimehed. Naiste tunnitasu on 14 senti. Kanalisatsiooni-, tänavate planeerimise, asfalteerimise ja kivi- lõhkumise tööd toimuvad tükitöö alusel, kus mehed teenivad keskmiselt 3 krooni päevas.

12. juulil peeti esimene koosolek töölisnõukogu valimiseks, ent kvoorumi puudusel peeti uus koosolek 20. juulil. Töölisnõukogu valimiskomisjon valiti järgmises koosseisus: Arn. Lusti, J. Vahi, K. Rätsep, Uri ja Sepa. Töölisnõukogu kandidaatideks seati üles Paul Raadla, K. Rätsep, Aleksander Jakobson, J. Vahi, J. Soosalu, L. Sepa, P. Annamaa ja A. Saar. Kuna suurem osa töölisi on hooajatöölised, kes on tavaliselt talvekuudel vabad ning suvel töötavad tükitöö alusel, siis töölise seas avaldati mõtet, et töölisnõukogusse saaks valitud ka hooajatöölise esindaja. Selleks püstitatigi P. Raadla ja K. Rätsepa kandidatuur. Kuigi nimetatud töölised on järjekindlalt iga aasta olnud linnatöödel ning käesoleval aastalgi olid seal õige varakult, jättis linnavalitsuse vastav ametnik neile vajalised tunnistused tööloleku aja kohta andmata, põhjendades oma teguviisi sellega, et soovimise momendil ühel puudus kaks päeva, teisel kaheksa päeva seaduses ettenähtud kuuekuulise ametisoleku ajast, millal saab töölisnõukogusse kandideerida. Neil põhjusil loobusid P. Raadla ja K. Rätsep oma kandidatuurist, mis aga tegi hooajatöölised valimiste vastu passiivseks, nii et esimene hääletus nurjus kvoorumi puudusel. Järgmine valimine korraldati 22. augustil, palgapäeval, mis tõi kokku vajalise kvoorumi. Töölisnõukogusse valiti J. Vahi, 60 häält, J. Soosalu, 59 häält, ja Al. Jakobson, 58 häält. Asemikeks jäid P. Annamaa, L. Sepa ja A. Saar.

Viljandis

Viljandi linnavalitsus kaotas protsessi.

13. septembril s. a. oli riigikohtu administratiivosakonna istungil arutlusele Viljandi linnavalitsuse kaebus Sotsiaalministeeriumi sotsiaalkindl. ja töökaitse osakonna direktori otsuse peale, kus linnavalitsuse kaebus jäeti tagajärjeta. Olukord hargnes protsessini järgmiselt: Viljandi linnavalitsuse ehitustööstusliku käitise töölisnõukogu valiti novembrikuus 1937. a. ja 27. nov. kinnitati 8. jsk. tööinspektori poolt ametisse koosseisus: Eugen Heinlaid (Tööliskoja liige), Johan Viirak ja Hans Tamm. Välistööde vähenemise puhul 15. detsembril vallandati tööl 2-nädalase etteütlemisega Heinlaid ja Viirak ja ka nõukogu liikmete asetäitjad. Tööle jäi aga siis edasi 30—40 töölisi mitmele alale. Nõukogu liikmete mitmekordsetest nõudmistest hoolimata ei võe-

tud neid tööle. Tööinspektori vaheltsobitus ei annud tulemusi. Nii möödus ligi kolm kuud, kuni märtsikuu keskel linnatööd algasid suurema hooga ja töölisi võeti juure, nõukogu liikmeid aga siis tööle ei võetud, vaid linnainseneri Siilaku korraldusel korraldati uued töölisvanema valimised aprillikuus, mis ka toimusid ja 8. jsk. tööinspektori poolt kinnitati. Töölisnõukogu saatis selles asjas protesti Sotsiaalministeeriumi sotsiaalkindl. ja töökaitse osak. direktorile, kes uued valimised tühistas, sest linnakäitises ei olnud tööseisakut ja tööinspektor tegi otsuse sel põhjal, et luges töölisnõukogu liikmete E. Heinlaidi ja Viiraki volitused lõppenuks. Sotsiaalkindl. ja töökaitse osak. direktor oli selles asjas vastupidisel arvamisel. H. Tamm kaotas volitused üle kuuajalise tööseisaku tõttu. Nüüd jäi järele ainult kaks töölisnõukogu liiget, sest ka asetäitjate volitused lõppesid varem. Linnavalitsus ei tunnustanud kaheliikmelist nõukogu koosseisu ja kaebas edasi Riigikohtusse, kuid kaotas. Vahupeal esitas töölisnõukogu kaebuse linnavalitsuse peale nõukogu töö takistamise pärast Kr. S. § 349^a põhjal, sest linnavalitsus ei ole nõukogu liikmeile maksnud eritasu, esitanud ülevaadet käitise tegevusest ega annud asjaajamiseks vajalisi ruume jne. Asi on alles vanema tööinspektori käes otsustamisel, kes määrab linnavalitsusele vastava karistuse.

Töölisnõukogu liikmed otsustasid esitada ka linnavalitsusele nõude saamata palga pärast aja eest (umbes 5½ kuud), mil neid linnavalitsuse kui tööandja poolt seadusevastaselt tööle ei võetud. Kui linnavalitsus ei rahulda töölisnõukogu nõuet, siis läheb asi lahendamisele kohtu kaudu tsiviilkorras.

Olukord Viljandi linavabrikus.

3. sept. öeldi a/s. „Viljandi linavabriku“ töölilise tööleping üles ja käitise juhatusel poolt teatati, et üldine tööseisak kestab 3. sept. kuni oktoobrikuu alguseni. Seega jäi ajutiselt tööta ligi 200 töölisi. Pärast ülesütlemise algpäeva võeti osa töölisi tagasi remonttöödele, sest remonttööde pärast jäetigi käitise seisma, töölisnõukogu liikmeid tööle ei võetud ja käitise juhatusel poolt olevat töölilisele ja töölisnõukogule mõista antud, et neist meestest ja naistest, kes on nõukogus, tahetavat lahti saada. Samuti ei kavatsetavat tööle võtta ka aktiivsemaid töölisi, kes olid abiks töölisnõukogu moodustamisel. Töölisnõukogu on loonud kontakti teiste käitiste töölisvanematega, et siis ühiselt astuda samme käitise juhatusel kavatsuste vastu. Tööliskoja liikme E. Heinlaidi korraldusel moodustati Viljandis töölisvanemate komitee, kuhu kuuluvad kõik Viljandi ja ümbruskonna töölisvanemad. Komitee ülesandeks on nõupidamine ja abinõude leidmine tööliskonna üritustele kaasaaitamiseks.

Sindist

Vallandamised jätkuvad. Remont- ja chitusaoskonnast 25 töölilisele kirjutati lepingu lõpetamine palgaraamatusse. Puuvilla-osakonnas 165 töölisest jääb tööle veel umbes 110

töölisi, seega 55 töölisi vallandatakse. Ka jäävate seisukord on äärmiselt raske, sest töötatakse 3 päeva nädalas ja kõik on vaid määratud aja peale palgatud. Vallandamisel kannatab jälle palju vanu töölisi. Niisiis mõnikümmend üle 500 töölise leiab veel Sindis tööd. Vallandatakse ka 26 ametnikku. Kuuldavasti paigutatavat nad parematele töökohtadele ja vastavalt vallandatakse töölisi. Seega see on ikkagi raskeks hoobiks tööliskonnale. Kõikjal toonitatakse majanduslikku õitsengut, kuna Sindi ei näe sellest undki. Valitseb ennekuulmatu kriis ja tööpuudus, peaaegu suurem kui 1932. a. Villase-osakonnas pidi tööd särasel hulgal nagu praegu jätkuma kolmeks kuuks, isegi juure pidi töölisi võetama. Vaevalt mõned päevad pärast kirjalikku teadaannet aga teatati, et villase villasegajad, kraasijad ja ketrajad, kokku 49 töölisi, kuu möödumisel hakkavad töötama 4 päeva nädalas. Vallandamisel ja töölevõtmisel paistab igauhele selgesti silma erapoolikus. Ei hoolita üldse sellest, kas vallandatu on suure perega või vallaline. Kaaluvad on ilmselt muud motiivid. Sindi töölised peavad hällid aegsasti tühjendama, kui nii edasi kestab.

Veepuuduse tõttu seisib kaleviosakond juba 7 või 8 päeva. Käitise juhatusel poolt teatakse, et säärane paisu läbijooks olevat normaalne, ja soovitati töölisnõukogule ekspedid välja kutsuda seda asja uurima! Sitsiosakond seni veepuuduse pärast kodu ei ole olnud, sest viimane saab jõu aurumasinalt, peale laipingutusraami. Ka selle masina töölised olid mujale tööle paigutatud. Veepühad, nagu koha peal nimetatakse seisupäevi veepuuduse tõttu, kujunesid tülikäsimuseks. Vanem tööinspektor, kellele töölisnõukogu asjast teatas, tegi IV jsk. tööinspektori kaudu korralduse käitise juhatusel töölilistele seisupäevade eest tasu maksa. Veepuudus ei olnud võetud sisekorramäärustesse ega palgalepingusse seisu põhjuseks. Kojujäämisel oleks siin pidanud leping lõpetatama. Töölilisel oleks olnud õigus tasu saada. Käitise juhatus katsus töölisnõukogu kaudu asja lahendada ja lepingut sõlmida, aga tööinspektor ei pidanud seda seadusepäraseks. Käitise juhatusel soovil kutsus töölisnõukogu kokku kalevi-osakonna koosoleku, kuid ka koosolekul jäi asi lahtiseks. Töölised loobusid tasunõudmisest tingimusel, et seisu veepuuduse tõttu palgaraamatusse ei märgitaks. Alatised vallandamised on töölised nii araks teinud, et kardetakse lepingut lõpetada, aga ilma lepingut lõpetamata ei saa uusi tingimusi palgaraamatusse kanda. Käitise juhatusel ei jäänud sellega rahule ja teiskordsel koosolekul lepitati kokku ning Tööliliste töölepingu seaduse § 12 punkt 6 alusel lõpetati leping ning kirjutati palgaraamatusse järgmiselt punkt „p“ all: kui käitises või selle osas töötamine muutub võimatuks veepuuduse, veevõtmise ja vihma tõttu, siis ei makseta töölilisele tasu seisupäevade eest. Nii lõppes seekordne veepuuduse-tüli.

Lehe teadet, kus kirjutati, et „Rauaniit“ ähvardanud oma töölisi, et kui viimased kahel teljel kuduma ei hakka, siis vallandatakse nad ja tuuakse Sindist siidikudujad, peeti naljaks ja ainult ähvarduseks. Ometi hakati seda

ähvardust täide viima. Sindi käitise kontorit vahetalitajaks kasutades kutsuti töölised, nimelt endised A.-S. „Kreenbalti“ siidikudujad, kontorisse ja tehti neile ettepanek Tallinna „Rauaniiti“ kuduma minemiseks. Alul oli nõutav arv käes, kuid kui neile Tallinnas valitsev olukord selgeks tehti, ütlesid nad ära. Üks isik olevat ikkagi Tallinna läinud, kuid selle üle ei maksa imestada, sest see isik oli Sindi „Kreenbalti“ streigi ajal streigimurdja. Paljud töölised lubasid ennemini nälgida kui äraandjaks muutuda.

Palgalise puhkeaja tasu maksmata jätmise asjus oli 31. aug. kohtus käitise vastutav juhataja. Otsus tehti töölise kahjuks. Säärane asi paneb aina imestama. Mõisaküla ja Tallinna kohtuis otsustati asi töölise kasuks. Pärnus aga mitte. Kuuldavasti kaebab tööinspektsioon edasi. Oleks ka kiires korras tarvis uut — selgemat, paremat ja laialatuliselisemat — palgalise puhkeaja seadust, mis sotsiaalministri lubaduse kohaselt pidi valmima 1937. a. sügiseks.

Tööline.

Narvas

Kreenholmi töölise üldkoosolek.

Pühapäeval, 25. septembril s. a., peeti Kreenholmi töölise üldkoosolek k/s. Võitleja ruumes.

Koosoleku juhatajaks valiti V. Mölder, kirjatöömatajaks O. Rant.

Aruandest selgub, et Kreenholmis on aasta vältel vallandatud 484 töölise ja selle tagajärjel väheneb tööliskogukogu liikmete arv 10-nelt 9 peale.

Vallandatud on enamikus vanad kudujad. Vallandamised olid enne palgalist puhkust ja seega jäid need töölised puhketasust ilma. Praegu on küsimus kohtus lahendusel. Kreenholmi töölise üldkoosolekuid on peetud 4 aasta jooksul. Käitise direktoriga ühiselt on arutatud 128 küsimust. Märgukirju vallandamiste asjus on saadetud sotsiaalministrile 1, majandusministrile 1, linnavalitsusele turu kaotamise asjus 1, sotsiaalministeeriumile TKTAS seaduse seletuse saamiseks 1. Töötüli lahendamise komisjoni sundotsus lõpeb 31. detsembril k. a.

Valimiskomisjoni valiti järgmised isikud: Vinkel, E., Puur, A., Järvepera, O., Aja, E., Keiksaar, J., Urva, H., Kastanja, E., Aaviste, A., Järvepera, J., Juuk, A., Grafef, V., Lepp, F., Veeber, A., Randmaa, R., Püss, J., Varm, A., Põlts, A. ja Helmi, H., seega 18 liiget.

Tööliskogukogu kandidaate koosolekul üles ei seatud.

Tervishoiuääruste kohta võeti elavalt sõna, lõpuks võeti ühel häälel vastu otsus, et senine määruste kava, mille käitise direktor esitas tööinspektorile, ei ole töölisele vastuvõetav. See kava näeb ette hädavajaliste korralduste teostamist liig hilja. Näiteks pesemisruumide ja riidekappide valmistamine on ette nähtud 1941. aastal. Töölised nõuavad, et kava koostataks koos tööliskogukoga ja siis esitataks tööinspektorile. Edasi leiti, et tervishoiu määruste riidekappide laius 30 sm on nii kitsas, et kuidagi talverideid sisse panna

ei saa. Määrustes leidub üldse puudusi, mida tuleks parandada.

Tellimiste olukord on veidi paranenud, nimelt vallandamisi pole praegu ette näha.

Raudteel

Raudtee 6. liini jaoskonna töölise üldkogu koosolek toimus Tallinnas „Raudteelaste kodu“ ruumes 14. augustil 1938. a. Koosoleku juhatajaks valiti J. Viirsalu, protokolliajaks J. Roosaar. Ülevaatega tööliskogukogu tegevuse üle esines tööliskogukogu liige A. Saul. Peamiseks tööliskogukogu mureks on olnud päevatöölise palkade küsimus, millesse läks siiski korda tuua väikest parandust. Rõhkesti on tulnud lahendada ületummitööde tasumise küsimusi, samuti korrapärase arstiabi ja puhkuste saamiseks on tööliskogukogul tulnud korduvalt välja astuda. Edasi on lahendatud töölisele ümberpaigutamise, toetuste, lähetusrahade maksmise, riidevarustuse õiglaselt väljaandmise ja raudteearstide heinamaade jaotamise küsimusi. Ainul „Milles erinevad tööliskogukogu ülesanded ja tegevus kutseühinguist“ kõneles tööliskogukogu liige J. Viirsalu, kes põhilikult selgitas tööliskogukogu ja kutseühingu vahelist vahekorda ja erinevusi, kuna töölisel kõikjal meil küsimusi ei valitsenud täieline selgus. Valimiskomisjoni tööliskogukogu valimiste korraldamiseks valiti J. Viirsalu, A. Kaare ja A. Saul. Kuigi tööliskogukogu volituste lõppemiseni on veel üle kahe kuu aega, tahetakse valimised edaspidi hästi aegsasti läbi viia, et võimalikke takistuste korral õigele ajale toime tulla.

Mujal

O.-ü. Hiu Kärkla.

Käitise töölise peakoosolek peeti puhkepäeval, 4. septembril 1938. a., kell 14. Ilmunud oli käitises 364 töötavast töolisest 197 inimest, koosolekul valitses täieline üksmeel.

Töölise üldkoosolekule oli ilmunud käitise vastutav juhataja Holm, kes leidis enda koosolekul viibimise olevat õigustatud. Tööliskogukogu järeleparimisele, kas tal on koosolekule midagi seletada, vastas see härra, et temal ei ole midagi seletada, kuid et ta ei lahu enne koosoleku vastavat otsust. Selle järele koosoleku juhataja pani tema koosolekul viibimise hääletusele. Koosolijad nõudsid üksmeelselt tema lahkumist, mida käitise juhataja tõlgitses enda väljaviskamisena. Seaduse alusel ei võid vastutav juhataja osa võtta töölise koosolekust.

Käitise töölised samal koosolekul esitasid nõudmise palkade tõstmiseks põhjusel, et töölise palgad on jäänud maha elukallidusest ja teiste töölise palkadest. Koosolek nõudis palkade tõstmist 1) 20% ja seda praegu makstavatele palkadele; 2) et halvasti käivatel töölised kudujatele tagataks vähemalt 20 snt. tunnis; 3) et tükkide pikkus viidaks endisele tasemele; 4) et lõngade tugevus, s. o. vastupidavust, tõstetaks; 5) et töö- ja tervishoiuääruste täitmisele tuleb asuda kiires korras (kuna need on väga algelised või puuduvad üldse). Nende nõudmistele läbiviimiseks otsustati alata töötüli. Koosolekul selgus, et käitise juhataja

poolt oli lubatud palku tõsta juba 29. mail ja 19. juunil 5—10%, kuid palk ei ole tõusnud. Kuigi on mõnel % juures, on ka tükid pikemaks veninud, mille tõttu palgatõusu ei ole.

Koosolekul kõneles Tööliskoja esindaja V. Ado tekstiiltöölise palgaolude parandamisest. Kohalike oludega tutvudes võis V. Ado konstateerida ainult kehvast ja äärmist hoolimatust ja lohakust, eriti töötervishoiu määruste täitmisel; võib öelda, et käitise valduses olevad mõned elumajad on 100 aastat ajast maha jäänud. Käitise ümbrus meenutab mõne 100 aasta eest olnud viinaköögi- või karjaõue, sest juba praegu ulatus pori üle jala, rääkimata sügiseste vihmade ajast, kuigi kruusa ja kive leidub külluses.

Käitises puudub vesivarustus, tooraine ja kalevi pesmiseks võetakse vett jõest või ojast, mille kogumiseks oja on suletud tammiga. Vesi on must, isegi soojaga lõhnab, joogiks tuuakse vett tunniga kohale, kust siis iga mees endale seda võtab, kätepesmine ei ole seal „moes“.

Töölisnõukogu seletusel puudub 3-kordsel käitisel üldse ventilatsioon, kuna ainukesel ventilatorile, (kunstvilla-, s. o. kaltsu-) hundi-masinale, ei ole seni suudetud muretseda käikupanemiseks rihma peale.

Töolistest teenivad oskustöölised-mehed 24—26 s., lihttöölised-naised 12—13 senti tund.

Oma kehvale palgale teenivad töölised lisa peamiselt kalapüügi ja põlluharimisega, käi-

tise poolt antava põllumaa eest (40 ruutsülda) maksavad töölised renti kuni 30 krooni aastas.

Käitis maksab ka mõnele vanale tööliisele pensioni, mis on liigitatud 3 liiki: I — 9, II — 5, III — 3 senti kuus.

Töölisnõukogu on tööinspektori tähelepanu juhtinud nendele puudustele.

Tahaksime loota, et vastavad järelevalvevõimud Kärda käitise korrale kutsuvad ja käitise juhatajalt nõuavad vastavate seaduste ja määruste täitmist ja austamist.

Lavassaare turbatööstuses Pärnumaal vallandati turbalõikuse hooaja lõppemisel 299 töölisi ja 1. juulist alates töötab käitis ainult ühe vahetusega. Praegu on seal 126 töölisi palgaga: naised 20 sent. ja mehed 25—42 snt. tund.

Töölise hulgas tekkitab teravat nurinat ebanormaalne olukord haiguseravi alal, kuna kõik arstid asuvad Pärnus ja töölisel sinna sõites tuleb pikka vahemaa tõttu selleks ohverdada 1—2 tööpäeva.

Sellele lisaks veel keeldi töölisel käitise juhatause poolt 1. juulist kasutada käitise turbarongi Pärnu sõiduks. Kuna aga Pärnuga 22 km vahemaa ületamiseks mingit muud ühendusvahendit ei ole ja töölised niiviisi välismaailmast ning ühtlasi arstiabist täiesti isoleeriti, pöördusid töölised tööinspektori poole, kelle vahetalitusel siis augustikuu algul olukord osaliselt lahendati.

Mitmesugust

Kutseühingutest

Nahatöölise elust-olust.

Elukalliduse tõttu on ka kingseppade suuri-maks mureks madal palgatase.

Küsimus on väga komplitseeritud, kuna sellel kutsealal on palju väikekäitisi, kus praegu kehtiva tööütlite lahendamise seaduse alusel on väga raske mingit aktsiooni algatada.

Osalt on ka seetõttu Tallinna Nahatöölise Ametiühingu tegevus viimase paari aasta kes-tes kuni käesoleva ajani jäänud hoopis soiku. Hiilgeaeg ühingu tegevuses oli 1935. a., kui ta harukordselt suure eduga viis läbi ülelinnalise nahatöölise palgavõitluse. Enne seda polnud ühing tööliskonnas kuigi populaarne. Nimetatud palgavõitluse algul oli ühingul vaid mõnikümmend liiget. Kuid samal ajal kingseppade töö- ja palgaolukord oli muutunud otse karjuvalt viletsaks. Seda tunnistasid avameelselt isegi tööandjad, kuid väksemad mehaanilised ettevõtted olid ka ise sattunud müügiaride üli-võimu alla, kusjuures nad polnud enam suute-lised töölise olukorda parandama, kui nad seda vahest oleksidki tahtnud.

Selles olukorras kutseühingu poolt antud üleskutte töö- ja palgaolude korraldamiseks kutseühingu kaudu leidis soodsat vastukõla mitte ükski tööliskonnas, vaid kogu seltskond suhtus sellele heatahtlikult. Kaheldi aga, kas nõrk ühing tuleb toime selle suure ülesandega.

Palgavõitluse alates algas aga ka massiline liikmete juurevool ühingusse. Mõne päevaga

tõusis liikmete arv tuhandeni ja töölise võit-lustahe ning üksmeel oli enmenagematu. Tänu ühingu osavale juhtimisele ja kingseppade eneste distsipliinile selle aktsiooniga tuldi toi-me üle igasuguste ootuste hästi.

Nagu selle palgavõitluse kestes selgus, osu-tusid suurimaiks vahekasuvõtjajaks kingsep-pade ja tarvitajate arvel jalamõudemüügiarid. Ärimehed olid ka need, kes kõige visamalt töö-liste palgavõitlusele vastu panid, kuigi nad ise juba esimesil streigi päevil tõstsid hindu 1—2 kr. paarilt.

Lõpuks siiski murti nende vastupanu, kus-juures viimseina langesid „täika“ kaupmehed.

Tööpalgad tõusid siis keskmiselt 30%, kuid teatud liiki tööde pealt ulatas tasu tõus isegi 80 protsendini. Ka muud töötingimused para-nesid tunduvalt.

Võiduvilja kindlustamiseks sõlmiti kollektiivlepingud. Arvult oli neid 113 ja nende alla kuulus 179 mitmesugust tööstuslikku ja ärilist ettevõtet umbes 1300 tööliseaga.

Sellase suure arvu kollektiivlepingute sõl-mimine ühe kutseühingu poolt on ainulaadne juhtum meie kutseühingute ajaloos.

Nahatöölise Ametiühing tegi aga tookord suure vea, kuna ta jäi oma loorbereile puhka-ma ega arendanud samasuguse innuga nagu juhtis palgavõitlust kutseühingulist selgitus-tööd oma värskes ja suurearvulises liikmes-konnas.

Tagajärg on see, et liikmed jäid ükskõik-seks, ei tasanud enam liikmemakse ja suurem

osa neist langes ühinguust hoopis välja. Ühingu ei suutnud enam uuendada aasta peale sõlmitud lepinguid ja need tühistati.

Praegu on jõus lepingud veel vaid paari suurema käitisega, millel muutunud olukorra tõttu on vaid moraalne tähtsus.

Ühes lepingute tühistamisega on ka palgataste tunduvalt langenud, kuid elukalliduse tase on samal ajal palju tõusnud. Olukord on muutunud nahatöölilise jällegi üsna näpistavaks. Seetõttu on ka nahatööliliste isetegevustaha oma olukorra parandamiseks jälle tõusmas.

Arvatakse jällegi, et suuremad süüdlased on jalamöödemüügiärid, kes pigistavad n.-n. liferantidelt, tööstusettevõtjailt, jalamööd odavasti kätte, kuid ise sellejuures odavasti ei müü.

Liferante on palju ja nende vahel käib pienev võistlus müügiäride tellimiste saamise pärast. See asjaolu aina julgustab ärisid liferantidele tellimiste hindu alla suruma, need aga omakorda suruvad töölisi.

Näiteks maksavad ärid liferantidele naiste kingapaari põhjade eest töö- ja materjaliraha Kr. 4—4,75. Liferant maksab sellest siis tööliliste töötasuks Kr. 1,75—2.—, ülejäänud ta arvestab materjali-, masinate amortisatsiooniga ja enda väeva tasuks. Pealsed maksavad ärid 4,5 kuni 5 krooni, seega on kingapaari omahind ärid 8,5 kuni 9,75 krooni. Tarvitajale müüakse sellased kingad 13—14 krooni eest. Seega teenib äri igalt kingapaarilt umbes 4,5 krooni. Kui arvestada, et suurem äri müüb päevas läbi 25—50 paari kingi ja vahest rohkemgi, siis on päevateenistus umbes 100—250 kr. Kingsepad ei tea küll, kui suured on selle juures ärikulud, kuid üldiselt arvatakse, et sellane teenistus kingseppade ja jalamöödekandjate arvel pole õigustatud.

Sellest on tekkinud nüüd soov, et kutseühingu võtaks asja jälle käsile.

Kuna senine ühingu juhatus ei olnud võimaline midagi ette võtma, tühistas hiljuti revisjonikomisjoni algatusel toimunud erakorraline peakoosolek juhatuse volitused ja valis uue juhatuse.

Ühingu praegune juhatuse esimees on R. Jõulu, sekretär H. Isküll ja laekur A. Priks.

Samad isikud olid tegevad ka omaaegse palgavõitluse juhtimisel ja nahatöölilisel on nüüd lootust, et nad käesolevalgi korral suudavad algatada olukorra parandamist.

Uus juhatus ongi asunud olukorda täpselt selgitama. Selleks on otsustatud kutsuda ellu 50-liikmeline usaldusmeeste võrk. Organiseerimistööle tahetakse pühendada senisest rohkem tähelepanu. Praegu on ühingu liikmeid 200 ümber. Ühingu kapitalide tagavara on umbes 1000 krooni.

Põhimõtteliselt on juba otsustatud kutsuda kõige lähemal ajal ühingu juures ellu kutseühinguline õpiring ja ühistegeeline õpiring.

Ka ühingu liikmete meelelahutuslikule osale tahetakse panna senisest rohkem rõhku. Selleks on otsustatud ellu kutsuda ühingu liikmeist näitering. Näiteringi organiseerijaks ja juhiks on määratud ühingu liige Elmar Meesak.

Suveks oli ühingu renditud Kiisal talu suvekoduks, kus 24. ja 25. septembril toimus koosviibimine hooaja tegevuse lõpetamise puhul.

Mööbelsepad nõuavad oma olukorra parandamist.

Eesti Mööbelseppade kutseühingu esitas koos Tööliskoja esindajaga sotsiaalministrile pikema märgukirja, milles juhitati tähelepanu sellele, et Eestis on juba 7 aastat kehtimas tööstuslike käitiste tööaja seadus, kuid tegelikult pole seadust suudetud paljudel aladel ellu rakendada.

Väikekäitisis töötatakse praegugi sageli 12—16 tundi päevas. Ületundide eest ei makseta sentigi ega peeta nende üle ka mingit arvet. Samuti ei kanta ületunde palgarahamatusse.

Vallandamiste ähvardusel on töölised sunnitud olukorraga leppima. Nii takistatakse töölisi teostamast oma seaduslikke õigusi. Mustade nimekirjadega tahetakse töölisi sundida täiesti tööandja meelevald alla.

Praegune töötulide lahendamise seadus takistab väikekäitiste tööliliste palkade tõstmiseks aktsiooni ettevõtmist.

Samuti ei peeta väikekäitisis kinni tööõnnetuste vältimise ja tööturvishoiu määrusist. Suurem osa väikekäitisi asub keldrirkais, mis on igasuguste haiguste taimelavadeks. Sellaise oludes töötamine hävitab rahva tervist. Praeguse koosseisu juures tööinspeksioon ei suuda teostada küllaldast järelevalvet.

Normaalsete olude järeleandmiseks tuleks tööpäeva algus ja lõpp seaduse kindlaks määrata, kuna praegu on fikseeritud ainult tööpäeva üldpikkus.

Tööinspeksiooni seadusega tuleks kutseühinguile võimaldada kaasa rääkida töökaitse seaduste järelevalve teostamisel.

Töötulide lahendamise seadust tuleks muuta nii, et kutseühinguil avaneks võimalus töötulide algatamiseks ja tööliliste esindamiseks töötulide lahendamise komisjonis ning kollektiivlepingute sõlmimise nõudmiseks.

Sotsiaalminister, ära kuulanud kutseühingute esindajate täiendavad seletused, teatas, et edaspidi tahetakse muuta töötulide lahendamise seadust, kusjuures kutseühinguile antakse töötulide algatamise ja tööliliste esindamise õigus. Töötulide lahendamise seadus tuleks muutmisele aga pärast kutseühingute ümberkorraldamist. Samuti lubati tööinspeksiooni tähelepanu juhtida sellele, et väikekäitisis pandaks enam rõhku tööaja seaduse täitmisele.

Märgukirja üle andmas olid ministri juures E. Mööbelseppade Kutseühingust Kaasik ja Kuusküll ning Tööliskoja nõunik A. Renning.

Nõuandenurk

KÜSIMUS 23: Kas on võimalik nõuda eelmiste aastate puhkusetasu?

VASTUS: jaatav.

Puhkusetasu nõudmine aegub 10 aasta jooksul. Kui tööline töötab niisuguses käiti-

ses, mis allub tööstustöölise palgalise puhkeaja seadusele, s. t. käitises, kus saadusi valmistatakse, ümber töötatakse või maapõuevarasid kaevandatakse, ja kui käitises töötab vähimalt viis töölist, siis on ta õigustatud nõudma selle aja jooksul palgalise puhkuse tasu. Ei ole tööandja eelmiste aastate eest seadusevastaselt annud palgalist puhkust, siis on ta kohustatud maksma poolteistkordselt palgalise puhkuse tasu.

KÜSIMUS 24: Kas on isik, kelle hooldamisel olev alaealine põdes nakkushaigust ja viibis ravimisel haiglas, kohustatud maksma haigla kulusid ja kas neid võib kinni pidada tema palgast?

VASTUS: eitav.

BES § 350 järgi ei ole juhul, kui alaealisel enesel ainelist jõukust ei jätaku, hooldaja kohustatud teda omal kulul ülal pidama. Samuti ei tarvitse hooldaja kanda alaealise ravikulusid haiglas. Neid haigla kulusid ei saa hooldaja palgast kinni pidada.

KÜSIMUS 25: Kas kuuluvad käitises töölistele tööandja poolt väljapandavad korraldused ja teadaanded läbivaatamisele ja kinnitamiselle tööinspektori poolt?

VASTUS: jaatav.

Tööinspektsiooni seaduse (RT 1936, 77, 622) § 15 p. 7 järgi tööinspektori vaatavad läbi ja kinnitavad tööandjate poolt väljapandavaid käitise sisemist korda määravaid ettekirjutusi, tabeleid, palgatasu hinnakirju ja kõiki muid tööandjate poolt käitises töötajatele üldiseks teadmiseks väljapandavaid korraldusi ja teadaandeid.

Eelnevast nähtub, et tööandja ei saa ühtki teadaannet, mis on määratud töötajale üldiseks teadmiseks, välja panna muudu, kui see ei ole läbi vaadatud ja kinnitatud tööinspektori poolt. On see aga siiski sündinud, siis tuleb juhtida sellele tööinspektori tähelepanu ja nõuda seesuguste teadaannete kõrvaldamist.

KÜSIMUS 26: Kas on võimalik sõlmida kordvalt töölepingut prooviajaks?

VASTUS: eitav.

Tööliste töölepingu seaduse (RT 1936, 83, 663) § 6 järgi on võimalik sõlmida töölepingut: 1) prooviajaks, 2) kindlaksmääratud töö täitmise ajaks, 3) määratud ajaks ja 4) määramata ajaks. Töölise prooviaeg võib kesta ainult kuni kuus tööpäeva (§ 7), üle selle aja prooviaeg kesta ei või ja ei saa ka prooviaeg üle selle aja selle läbi pikeneda, et tööandja sõlmiks uuesti teiskordse lepingu prooviajaks. Prooviaja kestes on mõlemal pooltel õigus lõpetada leping igal ajal. Ei ole prooviajal lepingut lõpetatud, loetakse sõlmituks uus leping määramata ajaks, kui ei ole sõlmitud mõnd teist (määratud ajaks või kindlaksmääratud töö täitmise ajaks) lepingut. Pärast kuue proovipäeva möödumist aga enam ei saa sõlmida uut lepingut prooviajaks. Küll on aga võimalik, kui esialgne leping prooviajaks oli sõl-

mitud lühemaks ajaks kui kuueks tööpäevaks, seda proovilepingut pikendada kuni kuue tööpäevani. Ei vasta ka seaduse mõttele seaduse seletamine nõnda, et lepingut prooviajaks võib piiramatult pikendada, sest prooviaeg tööandja ja töölise vahekorras on ikkagi erakordne nähtus, millel on kindel eesmärk: selguse muretsemine selleks, kas saab sõlmida kestmamat lepingut. Ei ole mõeldav, et seda ajutist olukorda võib muuta alati-seks prooviajaks sõlmitud lepingu piiramata pikendamisega. Ka seaduse § 28 osutab sellele, et prooviaeg on ajutine nähtus, mille kestes tööandja ei ole kohustatud isegi palgaraamatut välja andma. Kui asuda seisukohale, et prooviaeg võib piiramatult pikendada, siis poleks ju palgaraamatul üldse mõtet. Seesugune seisukoht aga ei leia toetust seaduse mõttest. § 28 ütlebki selgesti, et pärast prooviaja möödumist, hiljemalt seitsmendal töötamispäeval (s. t., et selleks ajaks prooviaeg peab olema möödunud, tuleb anda töölistele palgaraamat.

Vastupidisele seisukohale on asunud J. Põllupüü ja A. Kaelas nende poolt väljaantud raamatus „Töölise töölepingu seadus“. Nagu eespool nägime, ei leia see seisukoht toetust seaduse eeskirjadest.

KÜSIMUS 27: Kas töölisanem peab oma otsused ja korraldused protokollima?

VASTUS: jaatav.

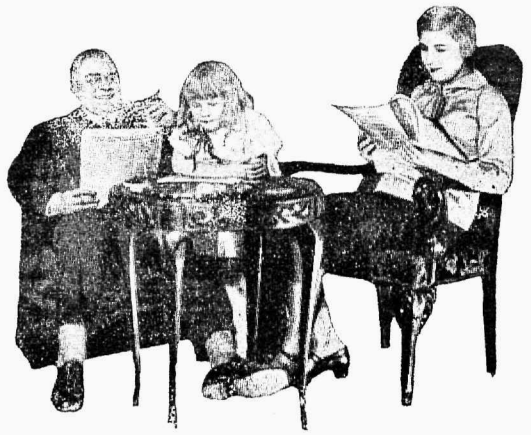
Töölisanema asjaajamisel on kohaldatavad samad eeskirjad mis töölisonkocogugi asjaajamisel ja ülesannete täitmisel. (Tööstuslike käitiste tööliskonna asutiste seaduse § 41, RT 1931, 61, 488.) Muuseas kohaldatakse ka töölisanema asjaajamise suhtes protokollimise nõue (§ 35). See eeskiri on oma sisult otstarbekohane. Sellele vastavalt töölisanem peaks märkima oma otsused ja korraldused vastavasse raamatusse, kusjuures on soovitatav, et selles raamatus lehe üks külg jääb vabaks, selleks, et oleks võimalik tööandjale vastavaid korraldusi näidata ja viimaselt selle kohta allkirju ja seletusi võtta. Ka töölisanemale endale jääb selgem pilt küsimusist, mida tal oma tegevuse ajal tuli lahendada.

KÜSIMUS 28: Kas töölisanemale maksetakse eritasu terve nädala eest, kuigi kõigil nädalapäevadel ei töötata?

VASTUS: jaatav.

Tööstuslike käitiste tööliskonna asutiste seaduse § 38 järgi saavad töölisanemad ja töölisonkocogugi liikmed eritasu, olenevalt käitises töötavate tööliste arvust iga kalendri-nädala eest. Sealjuures on tähtsusetu, kas töötatakse igal tööpäeval, kas nädalas äripäevadele langeb pühi jne. Eritasu peab võrduma vastava palgamaksu keskmisele tunniteenistusele ja on käitistes 25—50 töölise nädalas 8 tunni palik, käitistes 51—101 töölisega 12 tunni palik, 101—150 töölisega 24 tunni palik kõigi nõukogu liikmete kohta kokku, ja käitistes 151 ja enam töölisega 12 tunni palik nädalas igale nõukogu liikmele.

I. Rebane.

VÄSITAVA PÄEVATÖÖ JÄRELE

PAKUB

„Päevaleht“

JÄLLE UUT JA HUVITAVAT

„**LASTE RÕÕM**“ ON LASTELE KASVATUSLIKUKS ALUSEKS

KIRJANDUST,
kooliraamatuid,
koolitarbeid,
kirjutusmaterjale,
joonistus- ja
maalimistarbeid,
paberikaupu,
kantseleitarbeid
jne. jne.

soovitavad suures valikus

„**PÄEVALEHE**“ RAAMATUKAUPLUSED

TALLINN, SUUR KARJA 23

PIKK 2